

T. C.

GENELKURMAY ASKERİ TARİH VE STRATEJİK
ETÜT BAŞKANLIĞI TÜRK ASKER
BÜYÜKLERİ VE ZAFERLERİ
SERİ NO : 12

KANIJE SAVUNMASI
VE
TİRYAKİ HASAN PAŞA

ANKARA

Gnkur. Basımevi

1986

Demirbaş.: 00019476

956.101525

KWN

1986

k.6

Demirbaş.: 00019476

1986

Demirbaş.: 00019476

Demirbaş.: 00019476

Demirbaş.: 00019476

Demirbaş.: 00019476

Ö N S Ö Z

Kaniye Kalesi 1600'lü yıllara gelindiğinde, Osmanlı - Avusturya sınırında ve Belgrad'tan Orta Avrupa'ya açılan askeri yol üzerinde çok büyük stratejik önemi olan bir üs durumundadır.

Kale, 1593 yılında başlayıp 1606'da Zıttavtorok Antlaşması'yla sona eren Avusturya Seferi'nde hem askeri hem de moral yönüyle birinci derecede önem kazanmış ve Tiryaki Hasan Paşa komutasındaki Kaniye'de sergilenen savunmayla birlikte Kale çevresinde cereyan eden muharebe, Türk kahramanlığı ve Türk özveri anlayışıyla özdeşleşmiştir.

Tiryaki Hasan Paşa, muharebenin sevk ve idaresini çok iyi başaran, her tür doğal ve yapay engelleri aşmada üstün bir zekâ ve kabiliyet gösteren, harp hilelerini en iyi kullanan ve bu yeteneklerinin sağladığı avantajlar sayesinde, silah, araç ve gereç bakımından kendisinden kat kat üstün olan düşmanlarını yok edercesine yenmeyi başaran bir komutandır. Tiryaki

Hasan Paşa, duraklama devrinde askeri disiplin ve fedakârlık hislerinin zayıflamaya başladığı bir ortamda kuvvetli şahsiyetinin etkisiyle, emrindeki askerlerden tek vücut bir kitle yaratabilmiştir.

Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı, bu konuda yayınladığı kitaplardan bir yenisi olan bu küçük eserle, ünlü bir Türk asker büyüğünü ve O'nun adıyla kaynaşmış Kaniye Savunması'nı okuyucularına sunmakla çok önemli bir görevi daha yerine getirdiği kamsındadır.

Em. Albay H. Ziya ERSEVER tarafından hazırlanan eser, Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı'nın yetkili kurullarınca incelenerek yayına hazırlanmıştır.

İhsan BAKIREZEN

Hv. Korgeneral

As. T. ve Str. E. Bşk.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	I
İÇİNDEKİLER	III
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KANİJE SAVUNMASI'NA KADAR CEREYAN EDEN OLAYLAR

1. Kaniye Savunması'na Kadar Cereyan Eden Olaylar 3
 - a. Tiryaki Hasan Paşa'nın Yeni-den Orduya Katılması 7
 - b. Tiryaki Hasan Paşa'nın Yapılacak Harekât Hakkında Serdar-ı Ekrem'e Önerisi 9
 - c. Babofça Kalesi'nin Fethi 10
2. Türk Ordusunun Kaniye'yi Kuşatması 11
 - a. Kaniye Kalesi'nin Türkler Tarafından Zaptı 15

- b. Tiryaki Hasan Paşa'nın Kani-
je Kalesi Komutanı Olması ... 17
3. 1601 Yılı Baharı'ndaki Olaylar ... 20
- a. İstoni Belgrad Kalesi'nin Düş-
man Eline Geçmesi ve Bölgede
Cereyan Eden Muharebeler ... 21

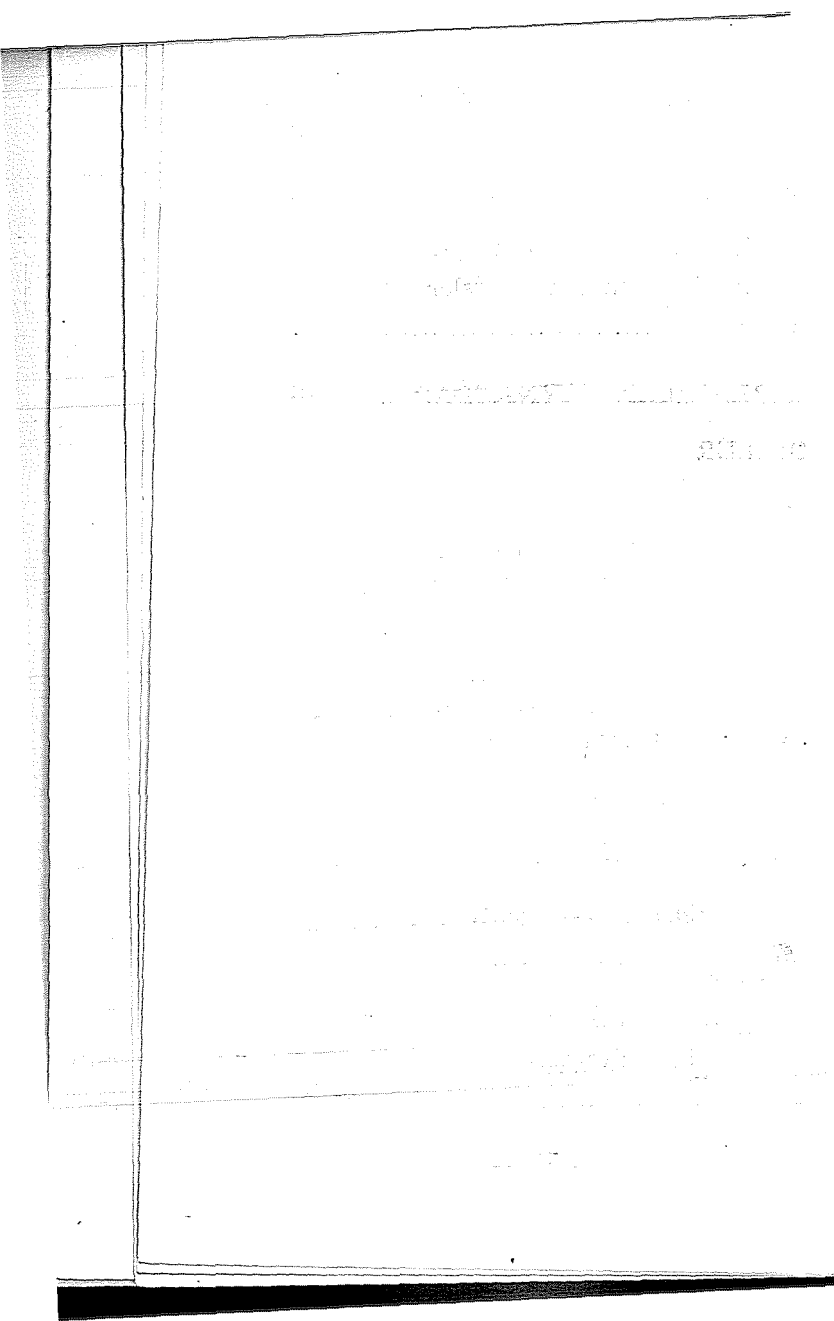
İKİNCİ BÖLÜM

KANIJE SAVUNMASI, TIRYAKI HASAN PAŞA VE ZAFER

1. Kanije Kalesi'nin Durumu ve Tir-
yaki Hasan Paşa'nın Savunma
Önlemleri 24
2. Düşmanın Kanije Kalesi'ne Yak-
laşması ve Keşif Hareketleri, Ha-
san Paşa'nın Karşı Önlemleri ... 26
3. Kanije Savunması'nın Başlaması 32
4. Düşman Hücumunun Kırılması 38
5. Bağlaşıkları Kuşatmayı Sürdür-
me Kararı 41
6. Hasan Paşa'nın Yeni Önlemleri,
Sahte Haberler ve Serdar'a Üçün-
cü Mektubu 42

7. Hasan Paşa'nın Çıkış (Huruç) Harekâtı	66
8. Takip ve İmha	71
9. Kaniye Savunması'nda Başarının Nedenleri, Çıkarılan Dersler ve Sonuç	72
YARARLANILAN KAYNAKLAR ...	78

KROKİLER

G İ R İ Ş

Ünlü Kaniye Savunması'nın kahramanı olarak Türk Tarihi'nin en parlak ve şerefli sayfalarına yazılmış olan, "Alaca Atlı" lakabıyla da anılan Tiryaki Hasan Paşa; Enderun'da yetiştikten sonra, rikâbdarlık ve daha sonra da saray dışı görevler almış, uzun yıllar Zigetvar Beyliği'nde bulunmuş, Eflâk savaşlarında büyük gayret ve yararlık göstermiştir. 1594'te Bosna ve daha sonra Budin Beylerbeyliği yapmıştır. XVII. yüzyıl başında, Türk Milleti eski zaferlerini hasretle andığı sıralarda, Tiryaki Hasan Paşa'nın Kaniye Savunması'nda kazandığı parlak zafer, vatan için titreyen gönüllere huzur ve umut vermiştir.

Kahramanlığı, cesareti, zekâsı, dürüstlüğü, açık fikirliliği, tedbirliliği kadar, buluş kudreti ve özellikle düşman ordusunu sürekli aldatıp şaşırtan harp hilelerindeki becerisi ile de ün kazanmıştır. Emri altındakilere kendisini daima sevdirmiş ve inandırmıştır.

Hasan Paşa, Kaniye Zaferi'ni kazandığı 1601 yılında 87 yaşını tamamlamış bulunuyordu. Hâlâ enerjisini korumakla beraber, belinin artık bükülmüş olması, at üstünde dik oturarak kılıç sallamasına engel olduğundan, savaşa girerken vücudunun kalçadan yukarı kısmını kalın organla sıkıca sardırıyor, böylelikle alçıya girmiş gibi belinin dik durmasını sağlıyordu.

Kaniye'den sonra daha birçok görevlerde ve Rumeli Beylerbeyliği'nde bulunan Tiryaki Hasan Paşa, Anadolu isyanlarının bastırılmasında da gayret göstermiştir. Bu büyük asker 1611'de ölmüştür. [1]

Hasan Paşa'ya neden Tiryaki denildiği, aşâğıda, yazılı beyitten anlaşılmakta ise de; bu beyitin Hasan Paşa'ya mı? yoksa yazar Cafer Ayânî tarafından mı? yazıldığı kesinkes bilinmemektedir. [2]

Sen sen ol ehl-i keyf olan yerde

Eksik etme kahveyi bir ferde

[1] Kâmil Paşa; Tarih-i Siyasi, c. I, s. 322.

Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi; c. III, Ks. 3, s. 507, 508.

Danışmend, İ. Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c. III, s. 209, 210.

[2] Cafer Ayânî; Cihatname-i Gazi Hasan Paşa veya Tarihi Hasan Paşa, El Yazması, İstanbul, Millet Kitaphğı, No: 190, 1945.

BİRİNCİ BÖLÜM

KANIJE SAVUNMASI'NA KADAR CEREYAN EDEN OLAYLAR

1. Kanije Savunması'na Kadar Cereyan Eden Olaylar

Kanije Kuşatması'nı da kapsamına alan ve 1593'te başlayarak 14 yıl süren Avusturya Seferi, XVI. yüzyıl sonunda Osmanlı İmparatorluğu'nun yavaş yavaş kudret ve kuvvetini kaybetmeye başladığı, şanlı zaferlerin ve istilaların artık bir hayal olduğu duraklama döneminde cereyan etmiştir.

Bu dönemde devlet düzeni de bozulmuş, suistimal, rüşvet, irtikâb ve kötü idare yüzünden gayri Müslim tebaanın bulunduğu bölgelerde ve hatta Anadolu'da yer yer isyanlar, Yeniçeri Ocağı'nda ayaklanmalar başgöstermiştir.

Bosna Beylerbeyi Telli Hasan Paşa, 1593 senesinde Avusturya'ya yapılan bir akında, Hırvatistan'da pusuya düşürülerek maiyetinin bir kısmıyla birlikte öldürülmüştü. O dönemlerde sınırlarda çok kez meydana gelen buna benzer

oluyordu. Padişah III. Mehmet, İbrahim Paşa'nın ısrarı üzerine Macaristan'a geldi, Eğri Kalesi'nde 20 gün kuşatmadan sonra ele geçirildi.

Padişah'ın sefere çıktığını haber alan Avusturya, bütün kuvvetlerini seferber duruma getirdiyse de, Haçova Meydan Muharebesi'nde düşman yenilgiye uğratıldı. Ancak, Padişah'ın niteliksizliği ve yenicilerinin disiplinsizliği yüzünden ordu kışın sınırda kalamadı ve İstanbul'a döndü. Eğer kış sınırda geçirilerek baharda yeniden taarruza geçilseydi, Avusturyalılar hazırlanma olanağı bulamadan Türk ordusu zafere ulaşır. Ordu İstanbul'a döndüğü için, düşman tekrar hazırlanmaya vakit bularak Budin'i kuşattı. Kale çok kan dökülerek kurtarıldı. Eflâk Beyi, Tuna üzerindeki kalelere taarruza başladı.

Damat İbrahim Paşa üçüncü kez Sadrazamlığa getirilerek, 22 Mayıs 1599'da İstanbul'dan hareketle sefere çıktı. 1599-1600 kışını Belgrad'ta geçirip burada sefer hazırlığı yaptı. İstanbul'dan gelen yenicilerle Kırım Hanı'nın kuvvetleri, Belgrad'ta orduya katıldı. İbrahim Paşa bu arada ordunun disiplininin pekiştirilmesi için de çok gayret harcadı.

a. Tiryaki Hasan Paşa'nın Yeniden Orduya Katılması

O sırada Budin Eyaleti'nden açığa alınmış bulunan ve Peçoy Kasabası'nda kalmakta olan Tiryaki Hasan Paşa, Serdar-ı Ekrem Damat İbrahim Paşa'nın ordu ile Essek bölgesine geldiğini öğrendi. Serdar-ı Ekrem'i karşılamak için uygun bir fırsat ve zaman bekledi. Tam bu sıralarda, Tuna ve Drava bölgelerinde çapulculuk yaparak değirmenlerden adam kaçırmaya başlamış olan Kanije Hristiyanlarının, Purnuar Kasabası'nı yakıp zarar verdiklerini haber aldı ve hemen yanında bulunan sayısı elliye geçmeyen askeriyle atına atlayarak Purnuar yönüne yürüdü. Düşmanın Kanije'ye çekilmesini önleyerek Drava yakınlarında düşmana yetiştii.

Düşman, Drava'yı geçerek köprübaşı tutmak istediye de bu bölgeyi çok iyi tanıyan Hasan Paşa, düşman cephesine çatmadan, bildiği diğer bir geçitten geçerek, düşmanın yan ve gerisine saldırdı. (Kroki : 1) Kaçan düşmanın bir kısmı kılıçtan geçirildi; büyük bir bölümü de kendilerini Drava Nehri'ne atarak boğuldular ve 400'den fazla tutsak alındı.

Artık; Hasan Paşa, Serdarı karşılamak için beklediği zamanı ve fırsatı bulmuştu. Ha-

san Paşa 20, diğer komutanlar da 10'ar tutsak alıp bunları önlerine katarak Essek'te orduya katıldılar. Serdar, Tiryaki Hasan Paşa'yı bu büyük başarısından dolayı kutlayarak gönünü aldı ve ikramda bulundu.

Drava üzerinde verilmiş olan bu savaşta, iki taraf kuvvetleri arasında hiçbir orantı yoktu. Kaniyelilerin gücü 10.000'den fazla idi. Bunlardan Purnuar Baskını'nı yapanlar ise 2.000'den fazlaydı.

Bu harekâтта Tiryaki Hasan Paşa'nın ilk düşündüğü şey, düşmanın Kanije Kalesi'ne, yani kendi üssüne çekilmesine meydan vermemek olmuş ve bunu başarmıştır.

Düşman ise, Hasan Paşa'ya taarruzu bile düşünmemiş, çekilip gütmeye başlamış, fakat Kanije yönüne çekilemeyeceğini anlayınca, Drava Köprüsü'nden geçip su engelini önüne almış, köprüyü kapamış, bu hareketiyle pek çok zayıat vermiştir. 2.000 kişilik düşman kuvveti, Tiryaki Hasan Paşa'nın komutasındaki 50 Türk atlısı karşısında taarruz veya Drava Nehri'ni geçmeden bir savunma girişiminde bulunmamıştır. Tiryaki Hasan Paşa ise, bu harekâтта cesur girişimiyle 40 katı kadar fazla düşman karşısında çok parlak bir zafer kazanmıştır.

b. Tiryaki Hasan Paşa'nın Yapılacak Harekât Hakkında Serdar-ı Ekrem'e Önerisi [*]

Tiryaki Hasan Paşa'nın orduya katılması, Serdar-ı çok memnun etmişti. İbrahim Paşa yapılacak harekât ve özellikle Estergon Kalesi'ne girişilecek hücum hakkında düşüncelerini sordu. Tiryaki Hasan Paşa "Ordu Estergon'a yönelirse, Kaniye'deki düşmanın, ordunun geri irtibat hatlarını keseceğini, Tuna ve Drava üzerindeki köprüleri tahrip edeceğini, bunun için hiç olmazsa düşman elinde bulunan Babofça Kalesi'nin ele geçirilmesini ve köprüünün korunması için Budin yolu elde edilinceye kadar bu kalede asker bulundurulmasını" düşündüğünü açıklamıştır. [3]

İbrahim Paşa, Hasan Paşa'nın önerisini doğru bularak kendi kararından vazgeçmiş ve kalkıp Hasan Paşa'nın elini öpmüştür. Çünkü Türk ordusunun, yan gerisinde büyük düşman kuvvetlerini ve kalelerini bırakarak kuzeye çıkması, daha başlangıçta başarısızlığa neden olabilirdi. Kuzeye çıkılacak ise, önce geri irtibat hatlarını koruyacak önlemleri almak ve bunun için kuvvet ayırmak gerekirdi.

[*] Serdar-ı Ekrem, Padişah'a vekâleten bir seferin başkomutanı olan vezir-i azam anlamındadır.

[3] Cafer Ayânî; Tiryaki Hasan Paşa Tarihi, El Yazması, İstanbul, Millet Kitaplığı No: 190, 1945, s. 7.

c. Baboa Kalesi'nin Fethi

Drava boylarında önemli bir yer olan Baboa Kalesi, evvelce Türkler tarafından fetholunmu fakat sonradan Avusturyalıların eline geçmişti.

Yukarıda açıklandığı gibi Serdar-ı Ekrem (Bakomutan) İbrahim Paşa'nın Tiryaki Hasan Paşa ile görüşmesinden sonra, Harp Meclisi'nin de onayı ile alınan karar zerine, Diyarbakır Beylerbeyi Kuyucu Murat Paşa ve Mehmet Kethüda, Essek'te ordudan ayrılan 2.000 kişilik bir kuvvetle Baboa Kalesi'nin alınmasına memur edildi. Kale 3 Eylül 1600'de kuatıldı. Düşman, bir çıkış hareketi yapmak istediye de başarı kazanamadı. Cereyan eden kanlı muharebede, Sektuar Beyi Nasuh Bey şehit dşti.

Kuatmanın nc günü Serdar'ın, Sektuar'a gelmesi ile düşman kuvvetlerinin morali bozuldu; 5 Eylül günü Kale vire ile teslim alındı. Serdar; Sektuar Kalesi'nden bir top, Siklo Kalesi'nden de 18 okka gülle atan bir top getirterek bu Kale'ye yerleştirtti ve tekmil ordu ile Baboa'ya geldi.

Baboa'da toplanan Harp Meclisi'nde, Bu din Kalesi'nin durumu görüşüldü, bu konuda Hasan Paşa'nın düşüncesi soruldu. Hasan Paşa; "Baboa Kalesi fetholundu, şimdi etrafın-

daki Balatin Gölü kaleleriyle, Drava güneyindeki Avusturya kalelerinin kilidi olan Kanije Kalesi'nin fethi gerekir" dedi.

Serdar İbrahim Paşa, ordunun kuzey yanının nasıl korunacağını sordu. Çünkü düşman Budin üzerine giderse, Kanije'ye giden Türk ordusunun kuzey yanı tehlikeye düşebilirdi. Sonuç olarak; ordunun Kanije'yi kuşatabilmesi için Hasan Paşa'nın da Budin Kalesi'ne giderek ordunun kuzey yanını korumasına karar verildi. Bunun üzerine Tiryaki Hasan Paşa, hemen Budin Eyaleti'ni teslim almak üzere hareket etti. Budin Muhafızı Rumeli Beylerbeyi Lala Mehmet Paşa'ya da, askeriyle birlikte Kale'den beş balyemez topu alarak Budin Kalesi'nden ayrılıp orduya katılması emredildi. Mehmet Paşa Balatin Gölü güneyindeki yoldan gelirken Bradvar ve Lede kalelerini zapt ederek Kanije' de orduya katıldı. (Kroki : 2) [4]

2. Türk Ordusunun Kanije'yi Kuşatması

Drava Nehri'nin kolu olan Berk veya Kanije Suyu'nun sol kıyısında inşa edilmiş olan Kanije Kalesi, ilk defa Kanuni Sultan Süleyman döneminde (30 Temmuz 1532'de) fethedil-

[4] Naimâ; Naimâ Tarihi, c. I, s. 228.

Savaşkurt, Avni; Kanije Müdafaası, İstanbul, Askeri Matbaa, 1945, s. 8.

miş, Türklerin eline geçtikten sonra, yeniden düzenlenerek önemli bir müstahkem mevki haline getirilmişti. Fakat, bu müstahkem mevki Kanuni'den sonra tekrar Avusturyalıların eline geçmiştir.

10 Eylül 1600'de, Kaniye önlerine gelen Türk ordusu, 12 Eylül 1600'de, Serdar İbrahim Paşa komutasında ikinci defa, Kaniye Kalesi'ni tekrar kuşatmıştır. [5]

Kale'nin etrafı tamamen bataklık olduğu için kuşatılması çok güç olmuş, özellikle lağım açılmamıştır. Kale dibine yaklaşabilmek için bataklığın üzerine hasırlar döşenmiş ve bu hasırlar her gün değiştirilmiştir. Bu tarihe kadar başka kalelere yapılan kuşatmaların hiçbirisi bu derece eziyetli olmamıştır.

Kale, güneydoğu cephesinden, yani; Sektuar Kapısı yönünden, günde 400-500 atımla 14 gün kadar dövülmüş, fakat yalnız bu yönden bir sonuç alınamayacağı anlaşılarak, karşı yaktan da dövülmesine karar verilmiştir.

24 Eylül 1600'de, sabah vakti Kale'de büyük bir patlama ile birlikte taş ve toprakların havada uçtuğu görülmüş, Kale iki saat ka-

[5] Danişmend, İ. Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, İstanbul Türkiye Yayınevi, 1971, c. II, s. 147 - c. III, s. 204, 209.

dar ateş ve siyah bir duman kütlesi içinde kalarak görünmez olmuştur. Duman kalktığı zaman, Kale'nin iki külesi ile birtakım binaların yıkıldığı görülmüştür.

Sonradan yapılan incelemeden anlaşıldığına göre; Kale'deki İslam tutsaklar, gündüz meydana gelen gedikleri gece kapatıp dönerlerken barut deposunun kapısını açık görmüşler, içlerinden biri eline geçirdiği bir fitili ateşleyerek depoya atmış, 10.000 kantardan fazla barutun infilakına ,birçok düşman beyleri ile askerinin telef olmasına ve Kale'nin tahribine neden olmuştur. Bu özveri ile, dehliz içinde bulunan 170 İslam tutsak da birlikte şehit olmuşlardır.

Bu büyük felâkete uğrayan Kale'den artık top atılmaz olmuş, erzak ve cephane yokluğu meydana gelmiş, durum Arşüdük Ferdinand'a bildirilerek Kale'ye ivedilikle yardım gönderilmesi istenmiştir. [6]

Budin üzerinde toplanmış olan 40.000 asker ve 100 toptan oluşan düşman kuvveti, Hasan Paşa'nın Budin'e geldiğini haber alınca kor-

[6] Danışmend, İ. Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c. III, s. 204, 205.
Savaşkurt, Avni; Kaniye Müdafaası, İstanbul, Askeri Matbaa, 1945, s. 8, 9.

karak Kaniye yönüne dönmüş ve 3 Ekim 1600'de, Kale'nin kuzeybatı bölgesinde ordugâh kurmuştur.

İbrahim Paşa, bir kısım kuvvetiyle kuşatmayı sürdürmekle birlikte, kuvvetinin büyük kısmıyla yeni gelen düşman kuvvetlerini karşılamış, 10-12 Ekim günleri, iki taraf arasında şiddetli muharebeler cereyan etmiştir. Artık disiplini tümüyle bozulmuş olan ve devletin başına bir gâile haline gelmiş bulunan yenîgeriler, bu muharebelerde kaçarak civardaki ormanlara saklanmışlardı. Düşman sis yüzünden kargaşalığı fark etmemiş kendisine tuzak kurulduğunu sanarak takibe geçememişti. Buna karşın Anadolu ve Rumeli Eyalet askerleri, düşmanın Kale'ye asker ve cephane sokmak girişimlerine engel olmuşlar; tatar akıncıları da erzak kollarını vurmışlardı.

Serdar İbrahim Paşa, kaçan yenîgerilerin önüne geçerek nasihat ettiyse de fayda vermedi. Yanında bulunan 300-400 sipahi ve silahtar ile, düşmanı önüne katıp ordugâhlarına kadar yaklaştı. (Kroki : 3) Fakat, bu sırada bir batağa saplanıp kaldı. Sipahilerden bir kısmı burada şehit oldu. Serdar, Anadolu ve Rumeli Beylerbeylerine, Mehmet Kethüda'ya, Topçubaşıya, askerleri tekrar toplayarak hücumla geçmelerini emretti. Emre göre hareket edildi. Düşman top-

cu atesinden çok zayıat verildi. Karanlığın basmasıyla her iki taraf muharebeyi kesti.

7 Ekim'de, İbrahim Paşa tekrar taarruza geçti. Savaş akşama kadar sürdü. 8 Ekim günü, 2.000 kadar Tatar askeri, düşmanın geri ikmal yollarını keserek, ellerindeki cephaneye ve yiyecekleri aldı. Böylece, Kral Ferdinand Kale'ye yardım edeyim derken, seyyar ordusunun da kuşatıldığını ve durumun kötüye gittiğini görerek, ordusunun yok edileceği kuşkusuyla 13/14 Ekim 1600'de gece yarısı, çekilmek zorunda kaldı. Çekilmesi sırasında takip edilerek düşmana zayıat verildi. Düşmanın terk ettiği pek çok ikmal maddeleri de ele geçirildi.

a. Kanije Kalesi'nin Türkler Tarafından Zaptı

Kale'ye yardım için gelen kuvvetlerin yenilgiye uğrayarak çekilip gittiklerini anlayan kale savunucularının, her ne kadar bütün umutları kırıldı ve moral güçleri çöktüyse de, birkaç gün daha inatla savunmayı sürdürdüler.

Kale Komutanı Turan Yunus, Kale muhafızlarını; "yardım kuvveti geri gitti; bir daha bize yardım gelmez. Cephanemiz, barutumuz kalmadı. Türkler Kale'yi zorla alırlarsa bize aman vermezler, Artık Kale'yi teslim edelim" dedi. Bütün Macarlar, Komutanın bu düşüncesine katıldılar. Avusturyalılar önceleri bu dü-

şünceye katılmak istemedilerse de, başka çare kalmadığını görerek karara boyun eymek zorunda kaldılar.

17 Ekim gecesi, İbrahim Paşa hücum hazırlıklarını yaptı, sabah Kale'ye hücumla geçeceği sırada, Kale üzerine teslim bayrağının çekilmiş olduğunu gördü. Biraz sonra boyunları altın zincirli, biri Macar diğeri Avusturyalı iki kişilik bir heyet Serdar ile görüşmek üzere geldi.

Serdar, gelen heyete "Kale'deki toplar, cephaneye Padişahımıza aittir. Bunlardan başka ne varsa alıp götürebilirsiniz" dedi. Serdar'ın insancılığından yüz bulan elçiler, süvarilerinin az olduğunu, Kaledekilerin çoğunun piyade askeriyile kadın ve çocuklardan oluştuğunu söyleyerek, eşyalarını götürebilmeleri için araç isteginde bulundular. Serdar, bunun için 200 deve verilmesini emretti.

12 Eylül gününden başlayarak 40 gün süren kuşatma, 41 nci günü yani, 22 Ekim 1600' de kale anahtarlarının Serdar'a teslim edilmesi ile sona erdi.

Cebeci ve Topçubaşı Mehmet Kethüda, Kale'de 51 büyük, 25 küçük kale topu ile bir mik-tarda cephaneyi teslim aldılar. Kale'deki düşman, çocuk beşiğinden hamur teknesine kadar ne varsa develere yükleyerek dostça ve Türk askerinin korunması altında uğurlandı.

Kale'nin muhafızlığına 20 kadar çorbacı ile Sekbanbaşı Sefer Ağa görevlendirildi. [7]

Kaniye'nin fethi üzerine o yörede bulunan Berzence Kalesi ile diğer bazı küçük kaleler kendiliklerinden teslim olmuşlardı.

Kaniye Şehri yeni bir eyalet merkezi yapıldı, Kale tahkim edildi. Kale'ye 4-5 bin kadar askerle, yeterli mühimmat ve erzak bırakıldı. Burada, bir hafta içinde bir cami yaptırılıp Osmanlı geleneğine uyularak Cuma namazı bu camide kılındı. [8]

Bundan sonra kışlamak maksadıyla ordu, 3 Kasım 1600'de Belgrad'a hareket etti. Essek (Ösek) Konağı'nda, asker kışlalara dağıtıldı. Anadolu askerleri Banyeluka'ya, Rumeli askerleri Pirizrin'e gönderildi. Serdar-ı Ekrem'de Belgrad Kışlağı'na çekildi.

b. Tiryaki Hasan Paşa'nın Kaniye Kalesi Komutanı Olması

Şaşılabacak bir olaydır ki, Başkomutan'ın bu başarısı bile askerin ganimet olarak halkın malına el koyma yasağı yüzünden askerler ara-

[7] Naimâ; Naimâ Tarihi, c. I, s. 233, 236.

Savaşkurt, Avni; Kaniye Müdafaası, s. 10.

[8] Danişmend, İ. Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi.

sında dedikoduya neden olmuştı. Şu kadar var-ki, Başkomutan'a herkesin güveni günden güne artmakta olduğundan, askerler yemek için bir şeye gereksinme duyduğu vakit bile düşman mahallesine gider ve istediği şeyleri parasıyla alırdı. Sözü edilen leventler bile bu şaşılacak davranışlarının nedenini soranlara;

"Ne yapalım!... Gazi Başkomutan böyle emretti" derlerdi. Sonuç olarak; Kale ele geçirildi. Mehmet Kethüda, topçubaşı ve arabacıbaşıyla beraber (I. Süleyman'ın Yasası'na göre) Kale'ye giderek 51 büyük top ve 25 darbezeni teslim aldılar.

Koca bir bağlaşıklık ordusunu bozguna uğratarak Kanije'yi ele geçiren Osmanlı ordusu, Kasım ayının gelmesi nedeniyle, gerek yasa ve gerekse eski geleneklere göre kışlaklarına dönmek için izin istediler ve bu isteklerini gerçekleştirmek için âdeta ayaklandılar. Bu sırada; Kanije'nin ele geçirildiğini işiten Hasan Paşa, görevlendirildiği Budin korunmasını tamamladığı kanısına vardığından, yerine yine İslam büyüklerinden Mangırkuşu Mehmet Efendi'yi Budin Kalesi'nin muhafızlığına bırakarak Başkomutan'ın yanına koştu. O zamanlar; Budin bereketli bir eyalet, Kanije ise; topu topu üç dört köyü olan küçük ve fakir bir sancaktı. Budin Eyaleti'nin Defterdarı, (yukarıda adı geçen) ısrarla ve yalvararak, Kanije Muhafızlığı'nın

kendisine verilmesini istedi. Faizi'nin dediğine göre bu isteğinin nedeni, şehit olmak ve Tanrı'ya emanetini (canını) böyle teslim etmektir.

Başkomutan ise; kendisinin aslında Budin Muhafızlığı'na gönderilişinin başka anlamlarda yorumlandığını şimdiye kadarki deneyimleri dolayısıyla, Hasan Paşa'yı Kanije'de bırakmak istemedi. Sonunda Faizi'nin araya girerek yalvarıncasına Hasan Paşa'nın dileğinin kabulünü istemesi üzerine, Peçoy Sancağı Mutasarrıfı (Sancaqbeyi) olmak üzere Kanije Muhafızlığı kendisine verildi. Hatta, İbrahim Paşa önünde, onama giysisini giydirilirken kendisini tutamayarak;

"Paşa babacığım!.. Ben Başbakanlık kâ-tında bulunacağım; senin gibi insanlar böyle ıssız bir yeri korumak için can mı verecek" diyerek boynuna sarılarak ağladı. Hatta, söz söylemeye gücü kalmadığından Paşa'yı eliyle işaret ederek uğurladı.

Kendisi Kanije'ye geldiği zaman, Sadrazam İbrahim Paşa'nın öldüğünü haber aldı. Bunun üzerine hemen Sektuar yakınında çadırli ordugâha çıktı. Bir gün otururken, sayısını kestiremediği pek kalabalık bir kartal sürüsünün dalgalar halinde birbirleriyle boğuşarak Kanije Kalesi yönünde uçtuğunu gördü. Kartalların çikardığı gürültüden ordugâhtaki bütün atlar

ürkmüş ve birbirine girmişti. Hasan Paşa, bu durum üzerine hemen Kethüdasını çağırdı. "Bu, Kaniye'ye yakında bir düşman hücumu olacağına işarettir, şimdi hemen Belgrad'a git Serdar kim olmuşa O'na söyle, Kaniye'ye bir miktar asker yollasınlar" dedi. Kendisi de Kale'ye gelerek, ikmal noksanlarını tamamlamaya başladı. Sektuar'a Peçevi ve Yozga sancaklarına, erzak tedariki için adamlar gönderdi ve bu erzakın düşman kuşatması olmadan önce kaleye girmesini emretti.

3. 1601 Yılı Baharı'ndaki Olaylar

Kaniye Kalesi alındıktan sonra, kışın yaklaşması nedeniyle ve gerekli önlemler alınmadan, (o zamanki yöntemlere göre) ordu kışlağa çekilince, düşman serbest kalmıştı. Böylelikle yenilmiş düşmana hazırlanıp öğ alması için zaman ve fırsat verilmiş oluyordu. Bundan yararlanan düşman, hazırlıklarını tamamlamış ve Avrupa'dan taze kuvvetler getirebilmişti.

Kış mevsimini Belgrad Kışlağı'nda geçiren İbrahim Paşa, baharda, barış yapmak üzere Murat Paşa ile Mehmet Kethüda'yı vekili olarak sınıra göndermiş, kendisi de sefer mevsimi geldiği için ve aynı zamanda yeni atanmış olan Yenigeri Ağası Ali Ağayı da beklemek üzere, 1 Temmuz 1601'de, Zemun Sahrası'na otağını kurdurmuştu.

Yukarıda da açıklandığı gibi, İbrahim Paşa, bir süredir çekmekte olduğu humma hastalığından 10 Temmuz 1601'de ölmüş, yerine Yemişçi Hasan Paşa Sadrazamlığa atanmıştı. Yemişçi Hasan Paşa, devlet merkezinde, yönetim-de bazı değişiklikler yaptıktan sonra, yanına hiçbir ağırlık almadan 9 Ağustos 1601'de İstanbul'dan hareketle, 850-900 km.'yi 27 günde katederek, 6 Eylül'de merhum İbrahim Paşa'nın Zemun Sahrası'ndaki otağına ulaşmıştır.

a. İstoni Belgrad Kalesi'nin Düşman Eline Geçmesi ve Bölgede Cereyan Eden Muharebeler

1600 yılında, Kanije Kalesi'nin Türkler tarafından ele geçirilmesi, bütün Hristiyanlık âlemini çok üzmişti. Avusturya ve Macar Başkomutanlarının komutasında, 50.000 kişilik Avusturya, Macar, Leh ve Çek askerinden oluşan bir ordu, Yanık Sahrası'nda toplanarak, İstoni Belgrad'ı kuşattı. Belgrad'da bulunan Serdar; bunu haber alınca, Anadolu ve Rumeli Beylerbeylerini ve Bosna askerini yardıma gönderdiyse de, bu kuvvetler Essek Köprüsü'nü geçmeden düşmanın kaleyi bir hücumla alıp, içine asker yerleştirerek savunma için hazırlandığını öğrendi. Daha sonra da, Kanije'nin kuşatılmış olduğunu haber almıştı. Bunun üzerine bir harp meclisi kuruldu. Meclis; "Ordu Kanije üzerine giderse, İstoni Belgrad'ı tutan düşman kuv-

vetleri boş kalarak, üzerimize gelir, bu ise bütün düşman kuvvetlerinin bir araya toplanmasına neden olur. Oysaki, İstoni Belgrad'a gider oradaki düşmanı yenersek, ordan artacak kuvvetleri Kaniye'nin yardımına gönderebiliriz" diye karar verdi. Bu karar üzerine ordu İstoni Belgrad'a gönderildi. Tiryaki Hasan Paşa'ya da, bu yolda bir mektup yazıldı. Meclis'in bu kararı iyi sonuç vermedi.

Ordu; eylül sonunda İstoni Belgrad Sahrası'na vardı. Düşman Çoka Boğazı denilen, iki dağ arasındaki sazlığa arkasını vermiş, önüne de büyük bir hendek kazmıştı. Oraya varıldığında, bazı hazırlıklar yapıldıktan sonra, ertesi gün taarruza geçildi. Birinci gün yalnız top düellosu ve piyade ateş muharebesiyle geçti. İkinci gün, yeniciler kaçmaya başladılar. Bir aralık ilerleyen düşman, Serdar'ı esir alabilecek kadar yaklaştı ise de, bu sırada Mehmet Kethüda'nın emrindeki birliklerin açtığı yoğun ve etkin ateşle düşman çok zayıf verdiğinden başarı kazanamadı. Güneş battıktan sonra, her iki tarafta savaşı keserek mevzilerine çekildi. Ertesi sabah savaş alanına çıkıldığında, düşmanın mevzilerini bırakarak ovaya inmekte olduğu görüldü. O gün akşama kadar düşman artışı ile muharebe edildi. Türk askeri, düşmana 100-150 m. ye kadar yaklaşmış ve akşam üzeri

ovaya varılmıştı. Burada cereyan eden kanlı muharebede, Budin Beylerbeyi Mehmet Paşa ve Mehmet Kethüda şehit oldular.

Her iki taraf geceyi bulundukları yerlerde geçirdi. Ertesi gün, Polata Kalesi yolu üzerinde bir boğaza varıldı. Ancak, düşmanın, sarp bir kesimi önüne alması ve kışın yaklaşmış bulunması bahane edilerek kışlağa dönüldü. Budin Eyaleti de, Beylerbeyi'nin şehit olması nedeniyle, Rumeli Beylerbeyi Mehmet Paşa'ya verildi. Turnacıbaşı, komutasına verilen 4.000 askerle, Budin'nin korunmasıyla görevlendirildi.

İKİNCİ BÖLÜM

KANIJE SAVUNMASI, TIRYAKI HASAN PAŞA VE ZAFER

1. Kanije Kalesi'nin Durumu ve Tiryaki Hasan Paşa'nın Savunma Önlemleri

Kanije Kalesi; Balatin Gölü'nden çıkıp, Drava Nehri'ne katılan Berk (Kanije) Suyu'nun üç tarafından kuşattığı bataklık bir düzlük üzerinde bulunuyordu. Yalnız, batı tarafı dağlık ve ormanlıktı. Dış kale toprak tahkimat olup, iç kale kalın duvar ve kulelerden oluşan yapılardan meydana gelmişti. Kale'nin iki büyük kulesi vardı ve her kulede ortalama 40'ar top bulunuyordu. Kale'de bulunan toplam 100 toptan 51'i büyük çaplı ağır toptu.

Kale'deki silahlı er mevcudu 3.000'i süvari olmak üzere 9.000 kişi kadardı. Personelin morali çok üstün, karşılıklı güven tam anlamıyla mevcuttu.

Tiryaki Hasan Paşa, Kale'de gerekli bütün ikmali yapmış, kendisine bağlı yerlerden asker getirtmiş, istihbaratından elde ettiği bilgilerin gerektirdiği bütün savunma önlemlerini almıştı.

Hasan Paşa, Kale'ye getirilecek erzakın Kale'ye girmesinden önce düşmanın kuşatmasını önlemek için birçok hilelerle düşmanı aldatmıştır. Düşmanın moralini sarsacak yalan haberleri, zekâ ve becerisini kullanarak yaymış ve düşmanı bu haberlere inandırmıştı. Bu istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerini, ilerde açıklanacağı gibi, savaşlar sırasında da en iyi şekilde yürütmüştür.

Hasan Paşa, düşman içlerine gönderdiği casuslar aracılığıyla, düşman ordusunun, Yanık Sahrası'nda toplandığını ve Avrupa'dan 80.000 kişi kadar yardım geleceğini; bağlaşıklık komutanlarının yaptıkları toplantıda, Kaniye'nin kuşatılmasına karar verildiğini haber aldı. Bu haberi kaledekilere duyurmadı. Düşmanı tereddüde ve hareketsizliğe sevkedip kuşatmayı geciktirmek, kaledekilerin de moralini yükseltmek amacıyla, "düşman Budin'e gidecekmiş, onlar Budin'e giderken biz de Avusturya'ya akın edeceğiz" diye haber yaydı. Kaniye'ye gönderilen düşman casusları, bu sahte haberi gerçek gibi Ferdinand'a ulaştırdılar. Böylece; düşmanın, yığınaktan başlayarak yalan haberlerle aldatılması sürdürülürken, birkaç dil bilen Karapence isimli vatansever ve tecrübeli istihbarat elemanlarından da faydalanarak, düşmanın içinde cereyan eden olaylar da öğreniliyordu. Özellikle tutsaklardan, haber alma konusunda çok fay-

dalanıyordu. Alman tutsaklar ayrı ayrı sorgulanarak, en doğru yorumlar yapılabiliniyordu.

Bu tutsaklar, kale içinde dolaştırılarak, korku ve şaşkınlık yaratacak şeyler gösteriliyor, kaledeki erzak ve mühimmat hakkında abartılmış bilgiler, yayılması gereken yalan haberler bunlara çeşitli vasıtalarla anlatılıyor veya hissettiriliyor, sonra güya kafaları kesilmeye götürülürken gizlice bırakılmış gibi salınveriliyorlardı. Böylelikle kendi ordusuna kavuşan bu tutsaklar, gördüklerini ve duyduklarını orada yayıyorlar ve inandırıyorlardı.

2. Düşmanın Kaniye Kalesi'ne Yaklaşması ve Keşif Hareketleri, Hasan Paşa'nın Kargı Önlemleri

Düşman ordusunun mevcudu 60.000 kişi kadardı. Roma İmparatoru, İspanya ve Fransa'dan yardım isteyerek bu kuvveti gemilerle Hırvat sınırına çıkarmış, ayrıca Macar, Hersek Beyleriyle Kral Ferdinand'ın kuvvetleri de, bunlara katılmıştı. Bu Hristiyan ordusu Alman, İtalyan, İspanyol, Fransız, Macar ve Malta askerlerinden oluşuyordu. Düşmanın altı batarya halinde, 5 adedi büyük 47 de topu bulunuyordu.

Bu kuvvetlerden başka, kuşatma sırasında 20.000 kadar yardım kuvveti gelmiştir. [9]

Düşman kuvvetleri, Kaniye'ye 40 km. kadar yaklaşınca, geriden topların gelmesi için üç gün beklemiş bu sırada keşif ve istihbarat faaliyetlerinde bulunmuştu. 3 Eylül'de yaklaşık 5.000 kadar düşman kuvveti keşif yapmak ve esir almak amacıyla Kaniye'ye yaklaşmıştı.

Hasan Paşa, düşmana sadece piyade tüfekleriyle ateş edilmesini, hiçbir süvarinin kalenin dışına çıkmamasını ve kesinlikle kaleden top atılmamasını emretti.

Emir gereğince savaş akşama kadar sürdü; akşam olunca düşman bir tek bile esir almadan ordugâhına döndü. Ferdinand, askerlerinin Kale'ye kadar sokulduklarına inanmayarak onları azarladı. Ertesi gün, yani 4 Eylül'de, güvendiği bir komutan emrinde bir birliği özel olarak görevlendirdi. Bu birlik de öncekiler gibi Kale'ye yanaştı. Kale'den açılan topçu ateşi yoktu. Kale dışından "Dini Muhammed aşkı için bir top atın" diye bağırarak düşmana "Kale'de bir tek topumuz yoktur; olsa atıp sizi yok etmek istemezmiyiz" diye yanıt verildi. Bu ya-

[9] Cafer Ayâni; Tiryaki Hasan Paşa Tarihi, El Yazması, İstanbul Millet Kitaphı, No. 190.

ntı alan düşman sevinerek haberi Ferdinand'a ulaştırdığı sırada askerler yine söylenmeye başladılar.

Bir topçu eri "Bizim Paşa Peygamber namına verilen yemini yalan söyleyerek yanıtlıyor" der. Bunu işiten Paşa doğruca erin yanına giderek "Oğlum Peygamber adına sen yemin verirsen sana doğruyu söylerim. Sen Müslümansın fakat, Peygamber'in dinini tanımayanların; bana O'nun adıyla yemin vermek istemelerini kabul eder misin? Şimdi şuraya bir Macar gelsede sana; Muhammed hakkı için elindeki tüfeği (dolu olduğu halde) bana ver demiş olsa verir misin?" deyince asker "Elbette vermem" diye yanıt verir. Gazi Paşa "Sen, tüfeğini vermiş olsan o zaman yalnız senin canın tehlikeye girecek olduğunu bildiğin halde yine Peygamber adına verdikleri yemine önem vermeyip tüfeğini vermiyorsun, eğer gördüğün ve içinde beş vakit namaz kıldığın Ulu Cami'nin minaresi yıkılacak, üzerine bir hac takılacaksa; şimdi yemine önem vereyim mi? Ne dersin" deyince Sokullu Hasan adındaki asker "Benim bu sözümle işlemiş olduğum büyük günahı Ulu Tanrı ancak şehit olursam bağışlar" diyerek tüfeği "başka bir kuluna ver" diye Paşa'ya teslim ederek kendini kalenin hendeğine atar, düştüğü anda başı taşa çarpıp şehit olur, Paşa

merhum Hasan'ın cenazesini Kale'ye aldırır ve mezarın üzerine türbe yaptırır, kapısının üzerine "Muhammed dinine gerçekten bağlı Hasan'ın mezarıdır" diye yazdırır.

Bu olay Hasan Paşa'nın savaşın en can alıcı bir döneminde dahi astlarını (bir er de olsa) kendisine inandırmaya ne kadar önem verdiğini, türbe yaptırarak da değer bilirliğini göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

Ferdinand, yine tam anlamıyla inanmadığından, bu kez bir kısım komutanlarını bu işle görevlendirdi. Eskiden olduğu gibi Kale'den tüfek sesinden başka bir silah sesi duyulmadı. Kale'ye sokulan düşman askeri yine "Tanrı aşkı için bir top atın da Krahmız duysun" diye bağırdılarsa da, bunlara da aynı yanıt verildi. Bu yanıtı ek olarak, "Biz burada birkaç günlük misafiriz, böyle bir yerde topsuz kale savunulur mu? Padişahımızın bunun gibi daha nice kaleleri var" denildi. Bu yanıtı alan düşman gözcüleri, duyduklarını aynen Kral'a anlattılar. Kral da, bu kez inanarak sevinç duydu.

Kral Ferdinand'ın huzurunda bir harp meclisi toplandı. Bu mecliste Kanuni Sultan Süleyman tarafından Sektuar Kalesi'nin kuşatıldığı sırada Kale'yi savunan komutanlardan biri olan Macar beylerinden Zrini kendi görüşlerini şöyle özetledi.

“Eğer bu yıl, İslam üzerinize gelmez de Kanije’yi alabilerseniz, bu çok büyük bir başarı olur. Eğer Türk askeri üzerinize gelirse durum çok güçleşir. Çünkü; iş kılıca kalırsa Türk yüzünü kavgadan çevirmez. Bizim güçsüzlüğümüz ise bellidir. Osmanlılarda bir Türk başka ulustan on iki kişiye bedeldir. Ben on iki askerimi; bir Türk askerinin elinden kurtarmaya olanak bulamadım. Bundan başka; Osmanlı askeri üzerimize gelmese de Kale’ye kapanan, sihirbaz bir tilkidir ki ismi Tiryaki Hasan Paşa’dır. Otuz beş yıldan beri sınır halkının gönlünü kâse yerine koydu, onunla hepimize kan içirdi. Kendilerine güvendiğimiz adamlarımıza cin çağırttı, yine hilelerine karşı koyacak bir önlem öğrenemedik. Hasan Paşa, adama kale vermez. İsterseniz buyurun kuşatmaya gidelim. O zaman düşüncelerimin doğru olduğunu gözünüzle görüp onaylarsınız” dediği ve bu görüşün Hasan Paşa’nın düşman üzerinde yarattığı moral çöküntüyü göstermesi bakımından çok ilginçtir ve Hasan Paşa’nın üzerinde durulması ve unutulmaması gereken bir özelliğidir.

Ferdinand’a “Bu adam Türklerle dosttur. Bize korku vermek istiyor” dediler. Bu konuşmadan sonra Ferdinand, ertesi gün Kale’nin kuşatılması için emir verdi.

Düşman, 6 Eylül 1601'de Berk Suyu yakınındaki Macaristan Kapısı tarafında ordugâha geçti. (Kroki : 4)

Bu sırada düşman, Kale'ye yeni gelmekte olan zahire arabalarını, kaledekileri taşımak için geldiklerini sandılar ve "Şimdi taarruz etmeyelim, tam Türkler Kale'den çıkıp giderken taarruz eder hem onları arkadan vurur, hem de ganimetleri ele geçiririz" diye karar verdiler.

Hasan Paşa'nın topçuyu gizlemesi çok isabetli olmuştu. Çünkü, topçu gizlenmeseydi, düşman bu hileye kanmaz, zahire arabalarının Kale'ye girmesine engel olurdu. Hasan Paşa, erzak arabaları Kale'ye girdikten sonra, Topçubasıyı çağırarak, Kale'de bulunan 100 topun atışa hazırlanmasını emretti. Topların hepsi birden ateş edecekti. Önce Hasan Paşa'nın işaretiyle en büyük çaplı top bir atım atacak, diğer top-lar bunun arkasından hep birden ateş edecekti.

Hasan Paşa, iki rekât namaz kıldıktan sonra ağır topa ateş emrini verdi, arkasından yüz topun birden patlamasıyla, Kaniye sanki yerinden oynadı. Düşman neye uğradığını bilemedi. Ferdinand'ın yanında oturan dört beyden üçü top güllesinin tam isabetiyle öldü. Düşman çadırlarını toplamaya başladı. Bu sırada Kale'nin kapıları açılarak muhafızlar dışarı çıkıp düşmanla muharebeye tutuştular.

3. Kaniye Savunması'nın Başlaması

Hasan Paşa'nın yaptığı bu baskıdan sonra Ferdinand, ordusunu harekete geçirerek Kale'yi kuşatmaya başladı. Üç ağır topun ateşinin hemen arkasından 42 topunu birden ateşe başlattı.

Hasan Paşa, Kale'deki bütün paşa ve beyleri toplayarak durumu anlattı: "Barutumuz, yiyecek ve ieeğimiz var. Yalnız kuvvet bakımından çok azız; bunun için Serdar Belgrad'dan ayrılmadan önce durumumuzu O'na bildiririm" dedi.

Sınır gazilerinden Karapence adında çok dil bilen cesur bir gencin emrine, iki kişi daha vererek Serdar'a gönderdi. Bunlar Kale'den ayrıldıktan dört gün sonra Belgrad'a varıp Serdar'ın huzuruna çıktılar ve durumu anlattılar.

Serdar ordunun yakın bir zamanda Kaniye'ye geleceğinden söz eden bir mektup yazdı ve Hasan Paşa'ya verilmek üzere Karapence'ye teslim etti.

Ordu, harp meclisi kararıyla İstoni Belgrad'a hareket etti. Karapence, Kaniye'ye geldiğinde, Kale'nin bütünüyle kuşatıldığını gördü (Arkadaşlarını Sektuar'da bıraktığından kendisi kılık değiştirerek kaleye girdi).

Mektup bütün Kale halkına okundu ve büyük bir sevince neden oldu. Düşmanın hergün

attığı binden fazla güllerin etkisiyle Kale yıkılıp dökülüyor, duvarlarda açılan delikler gaziler tarafından kapatılıyordu. Sonunda düşman "Mehmet Kethüda Geçidi" denilen yerden geçerek Sektuar yakasında on dört yerde mevzilen-di; beş topla 600 kadar asker de Macaristan yakasında kaldı.

Düşman Berk Suyu bataklığını geçmek için sazdan büyük sepetler ördürüp içlerine odun doldurdu. Bunların kolaylıkla kıyıya yanaştırılmasını sağlamak için de bu sepetlerin altına yuvarlak ağaçlar koydu. Hazırlanan bu sepetler, birbirine bağlanarak, suya salınıp bir ucu Kale'ye bir ucu da hendeğe tespit edilerek, bir köprü yapılacaktı. Bütün hazırlıklar yapılmış sadece köprünün suya salınması işi kalmıştı. Hasan Paşa, Kale'den iki fedai seçerek bu köprüyü yakmakla görevlendirdi. Bu iki gözü pek asker, gece küçük bir kayıkla düşmanın hazırladığı köprüye yanaştılar; düşman eğlence yaparken, onlar da köprüye nef t dökerek ateşlediler. Köprü bir saat içerisinde üzerindeki askerle birlikte yandı.

Ertesi gün Hasan Paşa, yine Karapence isimli aynı er ile, Serdar'a ikinci bir mektup göndererek, düşmanın çok üstün olduğunu, eğer Kale düşman eline geçerse bir daha geri almanın mümkün olamayacağını, bu nedenle bir an

önce takviye kuvvet gönderilmesini istedi. Serdar bu mektuba "Şimdi ordunun İstoni Belgrad Kalesi üzerine gittiğini, dönüşte Kanije'ye geleceğini" bildirdi.

Er Karapence, Serdar'ın bu cevabını alıp tekrar Kale'ye dönmeyi başardı. Kimseye birşey söylemeden تنها bir yerde, mektubu Hasan Paşa'ya verdi. Hasan Paşa mektubu okuduktan sonra, Kale halkının moralini yükseltmek için kendisi Serdar'ın ağzından, ordunun Kanije üzerine hareket ettiğini bildirir bir mektup yazarak kaledekilere okudu.

Köprüünün yakılmasından sonra düşman, 20 gün daha çalışarak yeni bir köprü yapıp suya indirmeyi başardı.

Hasan Paşa, bu kez de çok kalın bir urga-na çengel bağlayıp geceleyin köprüye taktırdı. Düşman uykuda iken Kale gazileri köprüyü yukarı çektiler; köprü üzerinde uykuda olan düşman askerinin hepsi boğuldu. Düşman bu ikinci felâketten sonra, çam ağacından gemiler yaparak, üzerine pelit tahtası ve kösele kapladı, bunları suya salarak içlerine yüzer kişi koydu. O gece, su üzerinde büyük şenlikler yapıldı. Hasan Paşa, düşmandan iki tutsak aldırarak ayrı ayrı sorguya çekti. Her ikisi de İstoni Belgrad'ın alındığını, bunun için şenlik yapıldığını söylediler.

Hasan Paşa, Kara Ömer Ağa'ya "Hemen bunların başlarını kesin" emrini verdi. Kara Ömer Ağa, Hasan Paşa'dan aldığı özel emre göre, bu iki tutsağı alıp Kale'deki esir Macar Beylerinin yanından geçirdi ve tutsaklara seslenerek "Bu gördüklerinizin hepsi Macardır üç gecede 1.000 Macar Kale'ye yardıma geldiler. Ben de Macarım. Küçükten gelip paşa kulu olmuşum. Şimdi, emrimde 1.000 adam, birçok mal ve erzak var. Bunları bırakıp bir yere gidemem; lâkin Kale'yi almanızı isterim. Kale'de 30.000 Türk, bir yıl yetecek zahire ve barut vardır. Kışı burada geçirerek buz üzerinden geçip Kale'yi almalısınız. Paşa sizin kafalarınızın kesilmesini emretti, fakat ben sizi bırakıyorum, benim iyiliklerimi ve burada görüp öğrendiklerinizi komutanlarınıza söyleyin" dedi ve iki tutsağı serbest bıraktı.

Kale'den kurtulan tutsaklar, hemen Ferdinand'ın huzuruna çıkarak durumu olduğu gibi anlattılar. Ferdinand, şaşkınlığa düştü.

Ertesi sabah, düşman Kale'nin karşısına iki insan başı dikti. Kale halkına bağırarak "Siz Hasan Paşa'ya uymayın; o hepinizi harcamak istiyor. Serdarınız Yemişçi Hasan Paşa, İstoni Belgrad önünde bozuldu ve Kale'yi almadan geri döndü. Budin Beyi Mehmet Paşa ile Mehmet Kethüda'nın başlarını keserek size

göstermek için getirdik. İnanmassanız bunları tanıyanlar gelip yakından görebilirler. Siz de böyle bir acı sonuca uğramamak için Kale'yi teslim edip canınızı kurtarın" diye bağıldılar.

Bileşik Ordular Komutanı Ferdinand, Hasan Paşa'nın almış ve almakta olduğu önlemler karşısında, Kale'nin fethinden tam vazgeçtiği bir sırada, Matyoş'un (Prens'in) Serdar Yemişçi Hasan Paşa ordusunu İstoni Belgrad'ta (Eski Belgrad) bozguna uğrattığı ve Kale'yi ele geçirdiği haberinin gelmesi, bunun ardında savaşta şehit düşen Mehmet Paşa ile Kethüda Mehmet Ağa'nın kesik başlarının Kale'nin önüne dikip Kale'nin teslimini istemeleri, halk ve askerin bu acı haberi işitmeleri moral güçlerini çok sarsmıştı. Bu haberlerin duyulmasının hemen ardından toplu olarak Hasan Paşa'ya başvurarak olayı aktardıktan sonra "Önlem senin, emir senindir" dediler.

Fâizi bu konuda derki;

Hasan Paşa yine yaratılışının mayasında bulunan ve insanüstü dayanma gücünde bir yaratık olmasından dolayı; bu duyarlı heyecanlı başvurudan hiç tedirgin olmadı. Soğukkanlılıkla gazileri etrafında topladı ve şöyle bir konuşma yaptı :

“Bilirsiniz ki düşman bu sözleri size acıdı-
ğından söylemez. Onların yaygarasına neden
inanacağız. Gelen başların gerçekten Mehmet
Paşa ve Mehmet Kethüda’nın olup olmadığını
daha bilmiyoruz. İstersek Karapence’yi gönde-
rir gerçek mi, değil mi öğrenebiliriz. Varsaya-
lım ki haber doğru çıktı, biz buraya Mehmet
Paşa veya Mehmet Kethüda için kapanmadık!
Dinimize, devletimize hizmet için bu kuşatmaya
dayandık, güçlüklerini çektik, onlar şehit oldu
Tanrı dinimize ve devletimize son vermesin, iki
bendesi gittiyse Padişahımız sağ olsun.

Mehmet Paşa’ya Budin Eyaleti’ni ben ver-
dirmiştim. Padişahımızın bir diğer bendesi da-
ha öyle nice Mehmet Paşalar bulup vezirlik ka-
tına yükseltebilirler. Fakat bu Kale elden gi-
derse; kırk Mehmet Paşa’nın kanı dökülse bir
daha geri alınmaz. Bununla beraber Kale’nin
düşman eline düşmeyeceğine iki delilim var.
Biri şudur ki; düşman kuşatmaya rebülevvelin
on ikinci Mevlid-i Nebi gecesini başladı. Peygam-
berimiz Muhammed, âleme rahmet olarak gön-
derilmiştir. Umarım ki yüce Tanrımız sevgili
Peygamberimizin doğum günü şerefine bu Ka-
le’yi düşman eline düşmekten korur.

İkincisi şudur ki;

Her gece akşam ezanı Kale burçlarında
Allah, Allah diyerek gülbenk çektikçe; düş-

manın çok şiddetli ateşlerine karşı, olağanüstü bir gayretle göğüs germeye başladılar. Bir yandan düşmanın şiddetli ateşleri ufuklarda korkunç parıltılar yaratıyor, bir yandan da Kaniye'yi savunanların attığı top güllelerinin şiddeti ortalıkta sürekli bir yer sarsıntısı meydana getiriyordu.

Yeniçeri Ağası Sefer Ağa ve diğer subaylar da, erleri kahramanlığa özendiren öğütlerle gayrete getiriyorlardı. Onlara savaşın erdemlerini, Osmanlı kahramanlık geleneğini hatırlatıyor, gayret ve atılganlık hislerini iyice harekete getiriyorlardı.

Düşman hücumu, yedi saattan fazla sürdü. Kaniye'yi savunanların coşku halindeki direnmeleri karşısında, düşman hücumu kırılmıştı.

Akşam üzeri, düşman bazı burçlara kadar çıkmışken, tekrar yüzgeri ederek perişan bir halde çekilmeye başladı.

Bugün 18.000 kadar düşman yok edildi; Papa'nın kardeşi de ölenler arasındaydı.

Bu muharebede Topçubaşı Kara Ahmet Ağa'nın büyük yararlıkları görüldü. Attığı her bir gülle yüzlerce düşmanı yere seriyordu.

Akşam olunca, bütün gaziler gelerek Hasan Paşa'nın elini öpüp "Gazan mübarek ol-

sun" dediler. Bu büyük zafer, karşılıklı güven ve sevgiyi bir kat daha yüceltmış, Kale'yi savunanların gücünü de kat kat artırmıştı.

5. Bağlaşıkların Kuşatmayı Sürdürme Kararı

Bu yenilgiden sonra, Kral bütün diğer kral ve beyleri yanına çağırarak, "Kale'nin erzakı azdır. Biz hücum etmeden yalnız Kale'yi kuşatmayı sürdürürsek, Türkler ya açlıktan teslim olacak veya çıkış yapacaklardır. Eğer çıkış yaparlarsa, çarpışır onları perişan ederiz. Olmazsa kışı burada geçiririz. Yalnız, havalar bozmadan topları gönderelim, bundan sonra toplara gerek yok" dedi.

Malta Beyi Don Juan bu fikre karşı çıktı ve "Biz topları gönderirsek, Türkler bizi adam yerine saymazlar; Kale'den çıkarak hemen taarruz ederler. Topumuz olmazsa, bu taarruza karşı koyamayız. İş kılıca kalırsa, halimiz du- mandır. Bu durumda topçuya daha önem vermemiz lâzımdır" dedi. Bu teklif kabul edildi.

Düşman artık hücum etmiyor yalnız kuşatmayı sürdürüyordu. Her gün 2.000 gülle atarak Kale duvarlarını çok yıpratıyordu. Ev ve bina olarak hiçbir sağlam yapı kalmamıştı. Kale'de barut da azalmaya başlamıştı.

6. Hasan Paşa'nın Yeni Önlemleri, Sahte Haberler ve Serdar'a Üçüncü Mektubu

Hasan Paşa, topçuları toplayarak barut tedariki konusundaki düşüncelerini sordu. Yeniçerilerden vaktiyle acemiöğlanlığında baruthanede çalışmış olan 5 nci bölük eri Uzun Ahmet, "Ben bu sanattan anlarım. Kale'deki güherçileden yararlanarak barut yapabiliriz" dedi. Bunun üzerine yöredeki söğüt ağaçlarından kömür yakıtılarak havanlarda dövdürüldü ve hergün gereken barut düzenli olarak yapılma-ya başlandı.

Kaniye Savaşı sırasında, Hasan Paşa'nın yanından hiç ayrılmayan tarih yazarı (vak'a nüvis) Fâizi olayın önemini şöyle belirtmektedir :

"Kaniye Kuşatması gerçekten eşi görülmemiş şaşılacak bir olaydı. Belaların biri gider, biri gelir olmuştı ve ardı arkası kesilmeyen belaların burada tümünü gördük".

Barut sıkıntısı henüz giderilmistiki Paşa'nın kilercilik görevinde bulunan Macar kölelerinden Handan ve Kenan adındaki iki er, bir gece Kale'den kaçarak düşman ordusuna sığınmışlardı.

Bu haber Kale'de yayılınca, şimdiye kadar alınan önlemlerin tümünün boşa gideceği ve kö-

lelerin Kale'nin durumunu bütün ayrıntılarıyla bildireceklerinden, düşmanın Kale'yi kuşatmadaki dayanma ve direnişini kat kat artıracığı düşünceleri birdenbire ortalığı karıştırmış, herkesi tam bir karamsarlık kaplamıştı.

Komutanlar birer ikişer bir araya gelerek Paşa'nın huzurunda toplandılar ve içlerine düşen korku ve şaşkınlığı çok etkili sözlerle dile getirdiler.

Gazi Paşa, her zaman olduğu gibi, hiçbir telaş göstermeden gayet soğukkanlı bir bakışla "Ben onun çaresini bulurum" diyerek toplantıya son verdi.

Meğer biz işin sonunu beklemekteyken Paşa, düşman tarafına güvendiği adamlarından birkaç kişiyi göndererek iki tutsak yakalatmış, ben (Fâizi) oradayken tutsakları çağırarak; "Bizim taraftan ordunuza iki adam gönderilmişti, ne oldu ne söylediler ne durumdadırlar? Doğrusunu söylerseniz kurtulursunuz" sözüyle sorguya başladı.

Tutsaklar giden erlerin İmparator'un huzuruna çıkarıldıklarını ve sorulara yanıt olarak : "Kale'de biraz asker var ise de yiyecek pek az olduğundan kuşatmayı sürdürürseniz Kale'yi kolayca ele geçirebilirsiniz" dediklerini söylediler. "Bunun üzerine Hasan Paşa

(her zaman olduğu gibi) eliyle idamlarını emretti. Meğer, daha önce Kara Ömer Ağa'ya özel bir emir vermişti.

Kara Ömer Ağa, tutsakları "Onları ben öldürürüm" diyerek celladın elinden alıp özel emre uyarak "Bende sizdenim. Bundan önce ele geçen tutsakları da ben kurtarmıştım. Sizi de celladın elinden kurtarmak için aldım. Soyuma ve ulusuma hiç olmazsa bu kadarcık bir yararım olsun" diyerek sözlerine devamla "Paşa köleleri (Handan ve Kenan) bilerek kaçırdı. İsteği Kale'nin yiyeceksizliğine ve askerinin azlığına İmparator'u inandırarak ordumuzu bu kış burada alıkoymaktır. Başkomutanla haberleştireler. Havalar bozunca onlar Sektuar yönünden saldırarak; Paşa Kale'den çıkacak sizi iki ateş arasında bırakacaklar; haberiniz olsun. Bu Kale'de koca bir orduya bir yıl yetecek kadar yiyecek ve cephane vardır. Macarlar da Türk askeriyle beraberdir. Her gece nöbetle, Kale'nin yardımına bin asker gönderiyorlar" diyerek ve her vakit olduğu gibi ellerine biraz has ekmek vererek güya gizlice salıverir.

Tutsaklar, ordularına gide dursun; her derde bir çare bulan Hasan Paşa, Başkomutan'a şöyle bir mektup yazar.

Büyüklerle yazılan yazılarda (O zamanların yazı kurallarına göre) yazılması zorunlu

sözlerden sonra “Bundan önce göndermiş olduğum mektupta askerimizin ve yiyeceğimizin çokluğunu buna karşın barutumuzun biraz azalmış olduğunu; düşmandan kalan barut ve kühercileyle onun da yapılmasına çare bulduğumu yazmıştım. Macarlarla anlaştık. Onlarla haberleşerek, belirlenecek uygun bir zamanda Osmanlı ordusunun bu yana gelmesine karar verildi. Haberleşme aracı olarak küçükten beri evlat gibi büyüttüğüm Handan ve Kenan kullarını kaçak gibi içlerine gönderdim, onlar İmparator’a; Kale’de yiyecek ve asker olmadığını ve beğendikleri yalanları söyleyecekler ve Macarların düşünce ve kararlarını bana bildireceklerdir. Düşmanı inandıracaklarını umuyorum. Yüce Başkomutanımız siz vakit gelince hemen yetişmeye hazır bulununuz. İlerde Handan ve Kenan’dan haber alırsam bildiririm. Son olarak emirlerinizi bekliyorum” diye mektubu bitirdi.

Mektubu her işte güvenilir bir kişi olan ünlü savaşçı Karapence’yi çağırarak, “Düşman ordusunun gözüne görünecek bir yere bırakmasını” emreder.

Kale’den Ömer Ağa’nın salıverdiği tutsaklar, başlarından geçenleri İmparator’a aktardığı sırada, Karapence’nin de hemen o gece giysi değiştirip düşman ordusu içine girerek Matyoş’un çadırı yöresine bıraktığı mektup da,

İmparator'a getirilince; o sırada söylenilenlerle, mektupta yazılanlar da birbirini doğrulayınca, kölelerin (Handan ve Kenan) casus olduklarına hiç kuşku kalmaz, ikisini de çağırırlar ve sorguya çekerler şöyleki;

"Kale'de bir adam barut yaparmış doğru mu," diye sorarlar. Kaçak salıverilen esirler, doğru olduğunu söyleyince, İmparator "niçin geldiğiniz anlaşıldı" diyerek ikisini de idam ettirir.

Bundan sonrasını Fâizi şöyle anlatmaktadır. "Bir sabah vakti Ömer Ağa ile beraber, Kale'den durumunu gözetlerken, görebileceğimiz yere iki baş diktiler. Yüksek sesle Hasan Paşa; işte casuslarının kelleleri, Başkomutanla gönderdiğin mektupta ele geçti" diye öğrenmeye başladılar.

"Düşmanın bu aymazlık ve ne kadar yanılığa düştüklerini görünce; Kale'de bulunanlarla birlikte elimizde olmadan gülüştük. Çabası önlemine eşit, tek başına bir orduya denk olan böyle bir eşsiz komutanın yanına düştüğümüz için Ulu Tanrı'ya şükürler ve Hasan Paşa'ya içtenlikte dualar ettik."

Her küçük belirtiden büyük bir anlam çıkartmak ve yaptığı hileleri sonuna kadar götürmekten geri kalmayan ve üstün yetenekleriyle olağanüstü bir yaratık olan Hasan Pa-

şa; önceki mektup hilesinin yararının iki katına çıkarmak için, Başkomutan'a başka bir mektup daha yazdırdı. Mektubun içeriği kısaca şöyleydi :

“Sektuar'a onur vermişsiniz, ayağınız uğurlu olsun. Bize gönderilen ağalarıyla beraber 350 yeniçeri, yüzbin altın, yüz kantar barut, seksen kantar kurşun ve yüz kantar peksimet, pazartesi gecesi sabaha karşı düşman görmeden Kale'ye girmiştir. Bizi, düşünmüştünüz, fakat gereksinmemiz yoktu. Çünkü, bir yıllık yiyecek ve barutumuz vardı. Askerimiz de yeterinden çoktur.

Gerçek isteğimiz şudur ki; gelecek pazar günü bizim İskender Kethüda'ya on beş bin kadar gönüllü asker vererek gönderiniz, güneş doğarken buraya erişsinler. Siz büyük kumandansınız, rahatsız olmayınız. Macar beyleri eski dostlarımızdır. Kendileriyle birleştik. Pazar günü biz içeriden çıkacağız; onlar da dışarıdan harekete katılacaklar. İskender Kethüda'da Sektuar tarafından gelirse, düşmanı kötü duruma düşüreceğimizi umuyoruz. Ordularının çevresinde hendek yoktur. Tanrı'nın izniyle başarı bizimdir. Dualarınızı bizden esirgemeyiniz. Bundan önce bir kolayını bulup İmparator'u öldürmek üzere iki adam göndermiştim, zavallılar yakalanmışlar, şehit olmuş-

lar ki, yerlerine iki uygun adam buldum gönderdim. Umulur ki bunlar, kendilerine verilen görevi yerine getirirler ve böyle kuvvetli bir düşmandan devletimizi kurtarırlar. Son olarak emirlerinizi....”

O sırada Karapence, Başkomutan ordusunda bulunduğundan, Paşa ÖmerAğa'dan dil bilen uygun bir adam istedi. Ağa'da gazilerinden Osman adında birini salık verdi. Paşa; Osman'ı, yalnızca bir yere çağırdı eline yüz altın ile bin akçalık bir tımar verdi ve yabancı kılığında düşman ordusuna gitmesini ve hazırladığı mektubu uygun bir yere bırakmasını söyledi. Ondan sonra Osman'ı kalabalık içinde yanına çağırarak;

“Seni Başkomutan'a gönderiyorum, oraya varınca Kale'nin durumunun düşündürücü olduğunu söyle. Düşman burada kışlamak hazırlığındadır. Beş on güne kadar yetişemezlerse durum çok kötüleşir. Eğer mektup sorarsa, düşman eline geçmek korkusuyla verilmediğini ağızdan anlat. Eğer tutulacak olursan, kendini altı bin metre kumaş karşılığı rehin göster, ben seni kurtarırım” diyerek gönderdi.

Meğer, Osman düşünülenin üstünde akıllı ve babayiğit bir gaziymiş. Paşa'dan aldığı emir üzerine hemen o gün yola çıkar, mektubu bir yere bırakmakla yetinmez. Özellikle düşman

karakollarından geçmeye çalışır. Bu sırada rastladığı bir düşman askeriyle yalancıkta kavgaya tutuşur. Mektup cebinde bulunduğundan bir kolayını bulup cepkenini düşman erine kaptırır (bilerek) kendisi çok çevik bir delikanlı olduğundan oradan kaçar, Sektuar yoluna gider. Gece olunca, ormanlar arasından geçerek Kale'ye girer.

Kendisi gelip de durumu ayrıntılarıyla Paşa'ya anlattığı sırada, bende (Fâizi) ordaydım. Gazi Hasan Paşa çok sevindi. Ustaca uyguladığı bu hareketinden dolayı bu akıllı yiğiti, Osmanlı yakınlarından sayarak O'nu bir daha yanından ayırmadı. Bahsi geçen kavgadaki düşman askeriye; cepkeni kaptığı gibi cebini karıştırır mektubu bulur ve büyük bir sevinçle İmparator'a götürür. İmparator yanına çevirmen (tercüman) çağırır, mektubu eline verir.

Çevirmen; mektubu gözden geçirdikten sonra "Bu mektubun; Hasan Paşa tarafından; Başkomutan'a gönderildiğini; içinde çok önemli haberler olduğu için açıkça okunmasının uygun olmayacağını İmparator'a bildirince; çadırı boşaltırlar ve mektubu okurlar;

Mektubun içindekiler, İmparator'da olağanüstü korku yaratır, hemen Matyoş'u

(Prens'i) ve yakın adamları olan komutanlarını çağırır ve durumu görüşmeye başlarlar ve görüşmeler sonunda;

Ömer Ağa, tutsaklarla ne haber gönderdiyse hepsinin doğru çıktığını, bu nedenle Başkomutan gelmeden önce, muhasara ordusu çevresinin bir hendekle çevirmenin gerekli olduğuna karar verdiklerini ve sanki mektup ellerine geçmemiş olsaydı, durumlarının çok güçleşeceği kanısına vardıklarını, dinsel töreleri gereğince Papa'nın ruhsal yardımına teşekkür ettiklerini öğrenir.

Cepken ile mektubu getiren eri de, gerek manen ve gerekse maddeten ödüllendirirler.

Düşman tarafı mektuptan sonra, gerekli önlemleri almaya çalışırken, Hasan Paşa da mektup olayının düşman üzerinde yarattığı etkilerini öğrenmek üzere; kısa bir süre önce adamları arasına aldığı Osman'ı birkaç gazi ile birlikte gönderdi. Osman ve gaziler gittiler Kale yöresinden iki tutsak yakaladılar ve Hasan Paşa'ya getirdiler.

Paşa bunlara, "İçinizde bizim çok dostumuz vardır. Eğer yalan söylerseniz size çok cezalar veririm" diye söze başladı.

Düşman hakkında bilgi istedi, tutsaklar mektup olayını, ordunun çevresine hendek yap-

mak için tellâl bağırtıldığını ve Macarların çadırlarını bırakarak yöreye dağıldıklarını haber verdiler. Paşa, Macarların kaçtıklarını duyunca sevinçten ağlamaya başladı. Sonra, birdenbire kendine gelerek hilesinin etkilerinden bir hile daha çıkararak, Macarların sanki kendisiyle bağlaşıp olduklarından dolayı gittiklerine çok üzülmüş gibi göründü. Tutsakların verdikleri haberlere inanmamışçasına tutsakları teker teker sorguya çekti. Tutsaklar :

Macar çadırlarının yağma edildiğini kendi gözleriyle gördüklerini, üst üste ettikleri yeminlerle güvence vererek yinelediler. Paşa yapmacık bir kızgınlıkla, getirdikleri kara haberin ödülü olarak "bunları idam edin" diyerek cellada verdi.

Kara Ömer Ağa, her zaman olduğu gibi, tutsakları celladın elinden kurtardı. Macar seyyislerinin arasından geçirdi ve "İmparator'a benden selam ediniz... Macarlar, ordudan dağılırlarsa da bu yörededirler. Hatta gördüğünüz asker onlarla geldi" diyerek "Elbette durumu Başkomutan'a haber verir. Yine İskender Kethüda'nın gelmesi kararlaştırılmıştır. Boş bulunmasınlar" sözleriyle tutsakları kaçmışlar gibi salıverdi.

Tutsaklar ordularına giderek gördüklerini, bildirdiler. Bunun üzerine İmparator'un kay-

gısı bir kat daha arttı. Ömer Ağa'ya hayır duaları etti.

Matyoş ile konuşarak, Başkomutan yetiştirmeden Kale'nin ele geçirilmesine çare olmak üzere yaptıkları hendeğin kenarına bir iki gün içerisinde otuz beş kadar tabya yaptırarak Kanije üzerine geceli gündüzlü beş altı bin güle atmaya başladılar.

Karapence, önceki mektubu düşman ordusuna bıraktıktan sonra doğru Sektuar'a giderek oradaki yeniçeri ve odabaşılarını da yanına alarak, Başkomutan Yemişçi Hasan Paşa'nın huzuruna çıktı.

Hasan Paşa'nın verdiği talimata uyarak yardım olmazsa, Kanije elden gittikten başka, gerek memleket gerekse ordunun pek büyük zararlarla karşılaşacağını arz etti.

Diğer taraftan, Hasan Paşa Avusturya ordusunun saldırıya geçmesinden önce Kale'yi denetleyerek Kale Komutanı'nı (Dizdarı) çağırıp O'nun yanında Topçubaşıya; "Ben askerimle savaşa çıkacağım. Benden işaret almadıkça top atarsan, Padişah'ın başı için seni Kale burcuna asarım. Sen gayretli bir adamsın, yine herkesten çok sana güvenirim. Bir halat bulalım şu Kale'nin en alt katına (bodruma) inelim, vücudumu bir iyice sar, vücudum sarılmadıkça at üzerinde duramıyorum" der.

Dizdar Sultan Süleyman zamanında yapılmış ve Hasan Paşa'nın emriyle Ösek Kalesi'nden Kaniye Kalesi'ne taşınmış, on sekiz çapında ve cihangir adındaki topun kırılmış olan tekerleğindeki kalın urganı çözer, otuz bir ayak merdivenli bodruma inerler, o urganla Paşa'yı sarar. Dizdar; "Ey efendim..! dinimizce gazilik mi, yoksa şehitlik mi daha kutsaldır, Gazilik iyi ise beni burada bırak değilse beni beraber götür. Başka türlü hakkımı helâl etmem" der. Hasan Paşa :

"Dizdar Ağa şehitliği; Tanrı kime isterse ona verir. Din uğruna savaş (gaza) hepimiz için Tanrı buyruğudur. Sen burada oturacaksın; emrime uyacaksın, gazi olacaksın. Belkide ben şehit olurum" diyerek parmağındaki yüzüğü çıkararak, Dizdar'a verdi ve ekledi :

"Bu sana armağanım olsun, değerli bir şey değildir. Fakat Padişahımız (III. Murat) bunu Bağdat Seferi'nde beni bir palangada kale komutanı olarak bıraktığı zaman ödül olarak vermişti" der; Dizdar'da; "Emir senin! başüstüne" yollu bir yanıt verdi. Biraz sonra biri savaşa diğeri de Kale'nin korunmasına gittiler.

Meğer; rahmetli Paşa Karapence (bazı özellikleri baş tarafta yazmış bulduğumuz, dört lisan bilen yürekli, komutanına yürekten bağlı canını ulusuna adanmış) adındaki yakın

adamını, kendi yerine vekil bırakarak subaylarına; "Başınız darda kalınca, Karapence'nin buyruğunu benim buyruğum bilin!" emrini verdi. Savaş başlayınca Osmanlı askerini iki ayrı gruba böldü. Bir grup, düşmanın göremeyeceği bir yere gitti. Bu grupları izleyerek ilerleyen düşman, Kale topçusunun ateş menziline kadar yaklaşmıştı ki o sırada, Paşa Kale'den top atılması için işaret verdi. Karapence'ye Kale'ye yaklaşmakta olan diğer bir düşman grubunun, topçu ateş menziline girmesi için Hasan Paşa'nın ateş işaretini görmesine karşın, ateş açılması emrini vermemişti. Ayrıca, Dizdar'ın yanına giderek ateş açılmamasını istedi. "Bilirsin Paşa'dan emir var" dedi ve elindeki fitili (topu ateşlemek için) yere attırdı. Dizdar, Hasan Paşa'nın verdiği işarete rağmen, ateş açtırmama yetkisini gizlice Karapence'ye verdiğini bilmemekteydi. Bu yüzden aralarında geçen sert konuşmalar sırasında yaklaşmakta olan düşman kolunun topçu ateş menziline girmesi üzerine, Karapence ateş emri verdi. Paşa; Kale'deki durumu bilmediğinden, ilk işareten sonra dört kez daha ateş işareti verip ve ayrıca uşağı Mehmet Ağa'yı, ateş açılmasını başlatmak için Kale'ye gönderdi. O sırada da ateş açılmış oldu. Yazar Fâizi bu konuda anısını şöyle dile getirmektedir:

Karapence'nin uygun görmesi üzerine Kale'den toplar ateşe başladığı sırada, ben Paşa'nın yanındaydım. Bizim tarafın gülleleri üzerimizden geçirdi. Hatta o sırada, Osmanlı askerinden şehit olanlar olurdu. Ben ve Ömer Ağa, ateşin kesilmesi için emir vermek üzere Hasan Paşa'ya çok yalvardık. Kendisini, sözlerinde ve düşüncesinde gerçekten direnen bir komutandı, yalvarmalarımızı onamadı.

"İki adam telef olmasın diye askeri büyük zarar ve sıkıntıya mı uğratalım?" sözüyle, isteklerimizi geri çevirdi. Her ne hal ise iki ateş arasında akşama kadar savaştık. Sonunda düşmanı yendik. Bu çarpışmada Hasan Paşa'nın zayıf vücudu aldığı yaralardan çiçek açmış leylak fidanına dönmüştü.

Savaşın bundan sonrası şöyle gelişti. Kanije'den atılan top mermilerinden ilki İmparator Ferdinand'ın çadırına düşerek büyük rütbelilerden üçünü yok etti. İlk merminin İmparator çadırına düşmesi, düşmanın moralini sarstı. Çadırdakiler Kale yöresinde bulunan sudan geçerek kaçarken Osmanlı'dan öğ almaya karar verdiler ve Kale'yi kuşatmaya başladılar.

Bu kuşatmaya katılan düşman ordusunda Avrupa devletleri askerinden başka, takviye olarak o zaman yabani sayılan Rus askeri de vardı. Ruslar, ayrıca üç topçu bataryasını da beraberlerinde getirmişlerdi. Düşman sipere girince Rus bataryaları ateşe başladılar. 1 nci gülle Kale'yi aştı, 2 nci gülle Hasan Paşa'nın konağına, 3 ncü gülle Yeniçeri Subayı Cafer Ağa'nın odasına rastladı, fakat hiçbirisi zarar görmedi. Ondan sonra Kale'nin çevresine yerleştirdikleri 42 topu birden ateşlemeye başladılar. Ateş o kadar sertleşti; Kale sanki sürekli bir yer sarsıntısına uğruyordu.

Yazar Fâizi bu konuyu şöyle anlatmaktadır : "Düşmanın bu sertliği üzerine Hasan Paşa; her zamanki gibi, danışmasına başlamak üzere, komutanlarını yanına çağırды ve söze şöyle başladı.

"Yiyeceğimiz var, barutumuzun da yetiyeceği umulmaktadır. Askerimiz azsa da, Tanrı'ya hamdolsun bu azlığımızla beraber bütün Avrupa'ya karşı durmaktan çekinmeyiz. Fakat; görevimizdir bir kez de Başkomutanımıza haber verelim benim gönderecek adamım var. Yasalarımız gereğince, yeniçerilerden de gön-

derilecek adam seçilsin düşüncesindeyim, yine siz bilirsiniz” yollu vezircesine ve babaca söze başladı. Neticede, orada bulunanların hepsi Hasan Paşa’ya besledikleri güveni belirterek, bu düşüncelerini de “Semina ve atâna” ((duyduk ve itaat ettik) yanıtıyla karşıldılar. Haberi götürmek için yeniçerilerden Ahmet ve Mehmet adında iki odabaşı ile Karapence bu göreve atandılar. Karapence; Osmanlı sınırlarının ünlü gazilerinden olup sınırlarda uzun zaman bulunduğundan sınırdaki düşman dillerini çok iyi biliyordu. Kıyafet değiştirip yeniçeri odabaşılarını da arkasına alarak Kale’den çıktı ve düşman içinden geçerek, taşıdığı mektubu Başkomutan’a götürdü. Karapence; yarım gönderileceğini bildiren bir müjde haberini de getirdiyse de, Başkomutan (Yemişçi Hasan Paşa) yerinden bile kımıldamadı. Yalnız bu iyi haber Kale’de kuşatılanlar üzerinde moral bakımından güçlendirici bir etki yaptı. Yeniçeri odabaşıları da, Kaniye’ye dönmek üzere orada kaldılar.

Bu taraftaysa düşman Kale’ye hergün bin gülle atıyor, gaziler de bu güllerin etkisiyle Kale duvarlarında açılan gedikleri örtmeye çalışıyorlardı.

yaşayabilecekleri yerlerdeki tulumbalarını kestirdi. Kesilen yerlere (peşrevle dolu) balyemez toplarını mevzilendirdi.

Hasan Paşa yine büyük bir savaş meclisi toplayarak (Fâizi'nin aktardığına göre) bütün yüksek rütbeli komutanlarla askere karşı şöyle bir konuşma yaptı :

“Düşmanın harekâtından saldırıya geçeceğini gösterir işaretler var, Matyoş'un orduyla birlikte buraya gelişine bakılırsa Serdarımız; ya onların dediği gibi yenilmiş veya benim sandığım gibi, sefer mevsimi geçtiğinden bu Kale'yi sizin gayretinize emanet bırakarak kışlağa dönmüş olabilir. Gerçek hangisi olursa olsun; biz burada Serdar için savaşmıyoruz. Elhamdüillah Müslümanız.

Savaşmaya gelen düşmana karşı koymak bizim hem görevimiz ve hem de üzerimize farzdır. Padişah kuluyuz; velinimetimiz olan İslam halifesinin kalesini savunurken canımızı feda ederek yediğimiz ekmeği helâl ettirmek hepimize vaciptir.

Ulusumuz sınırlarımızın emniyetini bizden bekliyor. İki karşıt ordu arasında açılan savaşın sonucunu bizim göstereceğimiz özveri belirleyecek. Üç aydır aç kaldık yastık yerine kılıca yaslandık, bu kadar arkadaşımız gözümüzün önünde şehit oldu. İçimizde yaralanmamış

kimse kalmadı. Güller içinde yuvarlandık. Bu kadar özverinin, bu kadar çabanın sonucunu bugün göreceğiz. Tanrıya şükürler olsun, hepiniz bilirsiniz ki düşman karşısında ölenler şehit olur, sağ kalanlarımız gerek dünyada ve gerek ahirette necat ve selamet bulur.

Ben Alman düşmanının saldırısını bilirim; bir kere yüzü dönerse yenildiği gündür. Yerlerinizde direnin, ilk saldırıdan yılmayın!.. Ondan sonra Tanrı'nın yardımıyla zafer bizimdir."

Bu ilk konuşmadan sonra Gazi Paşa ellerini kaldırdı, aksakalının üzerine inci tanesi gibi gözyaşları dökerek Tanrı'nın birliğine inanan gazilerin selameti için hayır duaları etti. Herkes amin diyerek ve birbirleriyle vedalaşarak canları tende oldukça düşmandan yüz çevirmeyeceklerini yemin ederek mevzilerine gittiler.

Vakta ki sabah oldu, düşman alayları baştan aşağı zırhlara bürünmüş olarak saf saf saldırıya geçtiler. Daha önce sözünü etmiş olduğumuz serdengeçtiler gemilerdeydi. Saldırı işareti olmak üzere en önce en büyük toplarını ateşlediler. Güller Kale duvarından aşarak bir Yeniçeri çorbacısının odasına düştü. Bundan sonrada düşman askeri dört bir taraftan saldırıyı daha da şiddetlendirerek gemileri yürütmeye başladılar. Gemiler hendeğe yanaşınca, Hasan Paşa top ateşi için emir verdi.

Önce hazır olan, balyemez topları ateş açtılar. Tanrı'nın yardımıyla; bir iki kez ateş edince, gemilerin hepsi parça parça oldu. İçinde bulunan serdengeçtiler hepsi birden suya döküldü, su ve ateş arasından pek az kimse kurtulabilirdi.

Bu ateş baskını, düşman üzerinde yıkıcı bir etki yaptıysa da gerek İmparator'un ve gerekse Matyoş'un yüreklendirmesi sonucu düşman askeri çabalarını sürdürdüler. Var kuvvetlerini bazuya vererek eldeki kuvvetin bütününü Kale'ye şiddetle saldırdılar.

Türk askeri, düşmanın deniz dalgaları gibi birbiri arkasından Kale'ye doğru ilerlediklerini görünce doğal olarak duraksadılar.

Ancak, bir taraftan Hasan Paşa ve Ömer Ağa, diğer taraftan Dizdarı, bir yaudan da Karapence, Kale'nin saldırıya uğrayabilecek hassas bölgelerinin at sırtında dolu dizgin doluşarak; morali bozulmaya başlayan askere örnek olan tutum ve davranışlarıyla, Türk yiğitliğini yineleyip vurgulayarak, herkesin direnme ve gayretini fazlasıyla güçlendirdiler.

Fâizi'nin dediğine göre (Fâizi bu kanlı savaş şöyle anlatmaktadır) : Saldırı, 7 saatten fazla sürdü. İçimizde Kanuni Sultan Süleyman merhum zamanından kalma birtakım yaşlı ser-

dengeçtiler vardı ki; her biri yüzden çok savaş gördükleri halde, bu sertlikte ve bu kadar kan dökücü bir savaşa rastlamadıklarını söylüyorlardı.

Düşman dört kez Kale'nin duvarlarına kadar tırmanıp çıktıysada her seferinde de, Ulu Tanrı'nın yardımıyla çok acı şekilde yenilgiye uğrayarak perişan bir halde yüz geri ettiler.

Yedi saat sonra, Kale'nin ele geçirilemeyeceği kanısına vararak; İmparator'un ve Matyoş'un bulundukları yerden verilen işaret üzerine, yüzleri yerde geri çekilmeye başladılar.

Türk savaşçıları, bu çekilmeyi görünce, hemen siperlerinden sıçrayarak düşmanı mevzilerine kadar takip ettiler. Yalnız, Hasan Paşa'nın önüne yığılan kellelerin sayısı on sekiz binin üstündeydi. Bu Tanrısal utku, askerin yüreğinde o derece derin bir etki yapmıştı ki; düşmana oranla çok küçük bir kuvvet olmalarına karşın onların birkaç yüzbinlik ordusunu hiçe sayar oldular. Bu nedenle, saldırıya geçmelerine izin vermesi için Hasan Paşa'ya yalvardılar.

Hasan Paşa ise, uygun zamanın gelmesine kadar beklenmesini askere öğütledi ve mevzilerinde direnmek için ne yapılmak gerekirse onu yapmalarını istedi.

Düşman, uğradığı bu ağır bozgun üzerine, gerekli önlemleri almak üzere yine bir harp meclisi topladı.

Mecliste ki görüşmelerde, Kale'den kendilerini yenilgiye uğratarak kaçıran kuvveti, korkudan seksen ile yüz bine çıkardılar, sonuçta; yine, kalede yeteri kadar yiyecek bulunmadığı cihetle, kışın kuşatmayı sürdürmeyi ve bu suretle Kanije'yi açlık yoluyla geri almayı kararlaştırdılar.

Bu karara karşı, Harp Meclisinde bulunan yüksek rütbeli bazı komutanlar; kış gelmeden topların Almanya kalelerine geri gönderilmesini istediler.

Malta hâkimi Donjuan, bu görüşe katılmayarak; "Zaten Türkler, toplarımızla beraber bizi adam yerine koymuyor, eğer topları da gönderirsek; Kale'deki askerin hergün saldırıda bulunacağından hiç kuşkunuz olmasın!.. İş kılıca dayandıktan sonra, ne kadar sayıca üstün olsak, Türk askerine karşı direne-meyeceğimizi, bundan önceki saldırıda görülen çok acı deneyle anladık. Hele Sektuar tarafından bulunan serdar ordusunun, üzerimize gelmeye niyeti yoksa bile, topları gönderdiğimizi ıstırlerse savaşa katılmayı göze alacakları bilinmelidir. Biz bu Kale'nin koruyucula-

rıyla toplanımız olduğu halde uğraşmayı başaramazken, koca bir orduya nasıl karşı koyabiliriz? Benim önerim uygun görülürse, toprakları götürmenin tersine, mümkün olduğu kadar ayrıca top getirilmeli ve var gücümüzle kuşatmayı sürdürmeliyiz” dedi.

Toplantıda bulunanların hepsi Malta hakiminin düşüncesini benimsediler. Böylece, Kale’yi eldeki bütün topçu ile döğmeye başladılar. Günde atılan mermi sayısı iki binin üzerindeydi. Bu yoğun ateş nedeniyle, Kale’nin duvarları aşağı yukarı yerle bir olmuştu. Kentin çevresinde, toprak yığınlarından başka istihkâm denilmeye değer bir şey kalmamıştı. O kadarki; kent içindeki evler, temellerine varıncaya kadar yerle bir edilmişti. Bu yoğun ateşine, Kale’nin ve kentin bu kadar ağır tahribata uğramasına karşın, Türk askeri, en küçük bir korku eseri göstermedi. Gündüz açılan gedikleri, geceleri sepet parçaları, giysi yırtıklarıyla doldurmaya çalıştılar. Düşman bu durumu görünce, geceleri de ateş sürdürmeye başladıysa da, askerin gayreti üzerinde yeni bir etkisi görülmedi. Yine o yiğitler, gülle ve kurşun arasından sekerek toprak yığınlarını elverdiği kadar siper halinde tutmaya çalıştılar.

Düşmanla, aramızda bu keşmekeş sürerken, barutun bitmek üzere olduğu haberi gelince, Hasan Paşa bu acı habere son derece üzülmüştü.

7. Hasan Paşa'nın Çıkış (Huruç) Harekâtı

18 Kasım 1601'de kuşatmanın 75 nci günü, bir kuzey rüzgârıyla önce yağmur, sonra üç gün aralıksız kar yağdı.

Düşman, içine düştüğü çok kötü durumu sezdirmemek için gayret gösteriyor, top ateşini sürdürüyordu. Bu sırada Serdar'ın Sektuar'a geldiği haberi yayıldı. Düşürülen mektuptaki bilgiler bu haberin etkisini artırdı. Düşman da moral çöküntü yarattı. Bunun sonucu, düşman askeri, eşya ve mallarını bırakıp kaçmaya başladı. Ferdinand bu durumu görünce, kaçanları durdurmak için elinden geldiğince uğraştıysa da, gösterilen çabalar bir sonuç vermedi.

Hasan Paşa bu sırada yakalattırdığı bir tutsaktan, topları mevzide bırakarak, bunları çeken beygir ve öküzlerin Macarlar tarafından kaçırılmış olduğunu öğrendi. O gece, havanın soğuk olmasına karşın, esen sert ve soğuk bir rüzgâr, suları dondurmıştu. Hasan

Paşa, Ömer Ağa emrinde 3.000 kadar seçme askeri donmuş olan Berk Suyu üzerinden karşıya geçirdi. Ömer Ağa düşman mevzilerine yanaştığı sırada Kale'den bütün toplar ateş açtı. Hasan Paşa, daha o tarihlerde piyadenin topçu ateşiyle desteklenmesinin gerektiğini anlayarak, iki kardeş sınıfın işbirliğini başarıyla düzenlemişti. Bu durum karşısında kral ve düşman askerleri, çadırlarından çıkarak kaçmaya başladılar.

Ömer Ağa, emrindeki 3.000 yiğit askeriyle 900 kadar düşman subay ve erini kılıçtan geçirdi. 150 kişiyi de tutsak ederek Kale'ye gönderdi. Düşman mevziinde kalan 12 top ve birçok cephane ele geçirildi.

Hasan Paşa, hemen 500 kişilik bir kuvvet daha göndererek bu toplarla cephaneyi Kale'ye çekti. Kendisini de sabah namazını kıldıktan sonra Sektuar Kapısı'nın üst yanında durup, kesik baş ve tutsak getirenlere para vererek ödüllendiriyordu. Önünde piramit şeklinde 18.000 baş yığıldı. Kale'de 600 muhafız bırakıp, geri kalanları dışarı çıkardı.

Kral Ferdinand, Türkler'den takip eden olmadığını görünce, toplayabildiği süvari ve piyade alaylarıyla, terk ettiği mevzileri geri almak üzere harekete geçti.

Hasan Paşa, düşmandan aldığı toplarla birlikte Kale'nin bütün toplarını Ferdinand kuvvetleri üzerine çevirerek düşman alaylarına çok ağır zayıat verdirdi. Süvariler, kısmen kaçmayı başardılarsa da kalan piyadelerin hepsi kılıçtan geçirildi. Hasan Paşa'nın önünde 30.000 kadar baş yığıldı. Ferdinand'ın çadırına atılan bir gülle çadırı parçaladı. Ferdinand kaçtı.

O yüzbinlerce adamdan oluşan koca ordu ise, sahrada yolunu kaybetmiş bir halde, öbek öbek, öteye beriye dağılmıştı.

İmparator, yüz kişiyle ancak canını kurtarabilmişti. Ordusundaki toplar, cephane, zahire, taş ve tahtı yerli yerinde kalmıştı. Hasan Paşa, namazını kıldıktan sonra, Ömer Ağa ile sınır komutanlarından Musli Bey'i üç bin kişilik bir kuvvetle düşman ordugâhını ele geçirmek üzere gönderdi ve düşmanın kökünü kesmedikçe çadıra girmek ve ganimet almaktan kesinlikle çekinilmesini emretti.

Bu sırada akşam olmak üzereydi ki Paşa, o günkü olayları Serdar'a bildirdikten sonra kaleye döndü. Musli Bey ve Ömer Ağa fırkaları yatsı vakti düşman ordugâhı civarına varışlarını büyük ateşler yakarak Kale'ye bildirdiler.

Türk askeri, ertesi gün sabah namazı vakti, büyük bir gösteriyle düşman ordugâhına daldılar.

Gaziler; oraya gelmiş bulunan Hasan Paşa'nın elini öperek kutladılar. Kendisi de, herbiri, için hayır dualar etti.

Hasan Paşa, İmparator'un otağına girdiğinde şunları gördü :

Biri altın, biri gümüşten ve çok değerli sanat eseri olan iki kafes içine yüce bir taht kurulmuştu. Kafeslerin herbir parmaklığı üzerinde birer mücevher vardı ki, herbiri bir memleket haracı (vergisi) değeriyleydi.

Tahtın etrafına, kırmızı kadife kaplı on iki sandalye dizilmişti ki, herbirinin saçakları inci ve sırmayla örülmüştü.

Tahtın karşısında, altı zürre uzunluğunda gayet ince bir sanat eseri olan, bir yemek masası vardı.

Hasan Paşa, krallara özgü her türlü övgünün üzerindeki bu manzarayı görünce, yüce Tanrı'nın kendisini böyle bir zaferle ödüllendirmesine bir şükran borcu olarak, iki rekât namaz kıldı ve orada bulunanlara karşı bir konuşma yaparak :

“Bu kadar güçsüzlüğümüze karşın böyle bir zafer kazanmamız yalnız, Ulu Tanrımızın bize yüce bir armağanı ve sevgili Peygamberimizin mucizesidir.

En içten duygularla çahşılır, Serdar’a ve hatta benim gibi yaşlı bir kişinin emirlerine uyulursa, yüce Tanrı Türkün nusretini hiçbir vakit eksiltemez” sözleriyle ağlayarak; yanında bulunan savaşçıların gönüllerini aldıktan sonra;

İmparator’un tahtına bir kılıç vurduktan sonra, geçip üzerine oturdu. Yüksek rütbeli komutanları da tahtın yanındaki sandalyelere oturttukten sonra, üç yenicesiyle dört serhatlı (sınır askeri) ileri çıkarak, bu görevi kendilerinin başarmış olduklarını söylediler. Bunun üzerine Paşa :

“Bu çadırda, silah ve cephaneden başka ne varsa sizindir” diyerek o yedi kahraman eri, bir anda kendi dairesi (beyliği) ile birlikte satınalabilecek kadar bir mal varlığına sahip etti.

Kendisi çadırda otururken, böyle büyük bir zaferin kazanılmasında en büyük yardımcısı olan Kara Ömer Ağa’ya verdiği söz gereği, Peçoy Sancağı Beyliği’ni vereceğini bildirdi.

8. Takip ve İmha

Türk Tarihi'nin en parlak zaferlerinden biri olan Kaniye Savunması'nın sonucunda, dar-madağınık bir şekilde kaçan düşman kılıç artıklarının takibine, 3.000 kişilik bir kuvvetle Kara Ömer Bey (Ağa) görevlendirilmişti. O sırada Serdar'ın ordusunda bulunan Peçevi, hizmetlerine ödül olarak Peçoy Sancak Beyliği'ne atanan Kara Ömer Bey'in (Ağa) ağzından bu takibi şöyle anlatmaktadır :

"Takip harekâtı sırasında bazı yerlerde, ortalama onar, onbeşer kişilik düşman gruplarının ateş yakarak etrafında toplanmış olduklarını görüyorduk. Bunlar bizi görünce, ayağa kalkabilecek güçte olanları ayağa kaldırıp kasket çıkararak bizi selamlıyor ve tekrar yerlerine oturuyorlardı. Biz de insan öldürmekten usandığımız için, bunları zararsız sayarak yanlarından geçip gidiyorduk. Bu âciz insanları öldürmeyi yiğitliğe uygun görmüyorduk."

Takip kuvveti Povlit Geçidi'ne geldiğinde, orasının sayısı belirsiz arabaların mal ve erzakla dolu olduğunu gördüler.

Düşman bu geçitte bile mukavemeti düşünmeden parça parça gruplar halinde kaçıyor. Bu kaçanlardan 6.000 kadarı kılıçtan

geçirildi, kaçabilenler de yollarda soğuktan donarak öldüler. Böylelikle Bağlaşık Ordusu tümüyle imha edildi.

Ele geçen tutsaklara neden yenildikleri sorulduğunda; Hasan Paşa'nın Serdar'a gönderdiği mektup ele geçtikten sonra, içlerini bir korku sardığını ve gözlerine yeşil başlı Türk hayalleri görünerek, Kale'deki Türk askerleri üzerlerine hücum ettikçe bu hayallerin de hücum ettiklerini söylüyorlardı. (Bu rivayetin aktarılmasında Fâizi, Naimâ ve Peçevi beraberdiler).

9. Kaniye Savunması'nda Başarının Nedenleri, Çıkarılan Dersler ve Sonuç

Kaniye Savunması'nın başarısı hemen tümüyle komutan Tiryaki Hasan Paşa'ya aittir diyebiliriz. Elbette Kale'yi savunan 9.000 Türk askerinin kahramanlığı sayesinde bu savunma birçok imkânsızlıklar içinde 73 gün sürdürülmüş ve sonunda sayıca 9 kat kadar üstünlükteki düşman ordusu yok edilerek parlak bir zafer kazanılmıştır. Fakat, Kaniye'de Tiryaki Hasan Paşa gibi zeki, kahraman ve cesur bir komutan olmasaydı, belki de böyle bir zafer kazanılamazdı. Çünkü, Hasan Paşa'nın Kale savunmasını çok iyi sevk ve idare etmesi, askerinin moralini sonuna kadar üstün düzeyde tutması, elindeki sınırlı kuvveti ve imkânları en iyi bir şekilde kullanması sayesinde bu zafer kazanılmıştır.

Hasan Paşa'nın düşmanı aldatıp şaşırtmak için başvurduğu övülmeye değer savaş hileleri ve aldığı önlemler, bunların etkisiyle, düşmanın çok elverişli imkânlarla sahip olduğu halde yenilgiye uğraması olağanüstü bir olaydır.

Tiryaki Hasan Paşa, Serdar Yemişçi Hasan Paşa'dan üç kez yardım isteğinde bulunmuş, hele üçüncü kez yardım imkânı olduğu halde, yenîçerilerin itirazı yüzünden Kanije'ye yardım gönderememiştir. Bu olayda Serdar, yenîçerilerin disiplinsizliğine gözyumma hatasını işlemiştir. Serdar'ın yardım göndermemesi, savunmanın başarısızlığına neden olabiliirdi.

Serdar'ın Estergon Kalesi'ne yöneleceği sırada Tiryaki Hasan Paşa'nın, Babofça Kalesi'nin fetholunarak köprülerin korunması ve Budin yolunun, elde edilmesi, bundan sonra da Kanije'nin alınması konusundaki teklifleri sayesinde, kuzey istikametinde yapılacak harekâta kolaylık ve emniyet sağlanmışır. Çünkü doğruca Estergon'a yönelinseydi, Kanije Kalesi'ndeki düşman, en kısa yoldan Belgrad istikametinde taarruzla, Türk ordusunun geri irtibat hatlarını keserdi.

Türk ordusu büyük kısmı ile Kanije'ye giderken, kuzey yanının korunması için Budin Kalesi'nin de kuvvetli tutulması gerekirdi. Bu bakımdan, Tiryaki Hasan Paşa gibi her yönü-

le yetenekli bir komutandan Budin Kalesi'ne atanması isabetli olmuştur.

Budin Kalesi'nin kuvvetli tutulması üzerine orada başarı ümidini kaybeden düşman ordusu Komutanı Kral Ferdinand, oradan ayrılarak Kanije'nin yardımına koşmuştur. Çünkü Kanije Kalesi düşman için de önemli idi.

Kral Ferdinand, Serdar İbrahim Paşa komutasındaki Türk ordusunun başarısızlığına karşın, Kanije Kalesi'ne dışarıdan yardım kuvveti sokamamış, arazinin ormanlık ve havanın sisli olması ve keşif noksanlığı yüzünden yenicilerin dağılmasının farkına varamamış, 2.000 kadar Türk Eyalet askerinin düşman ordusunun gerilerine taarruzu üzerine 40.000 kişilik ordusuyla geri çekilip gitmiştir. Bu durumda Türk ordusu, düşman ordusunu takip edememiştir. Şayet takip etseydi, düşman bozguna uğratılabilirdi.

Kanije alındıktan sonra, Türk ordusunun Kale'de az sayıda muhafız bırakarak Belgrad Kışlağı'na dönmesi, düşmana bir kış mevsimi boyunca yeniden hazırlanma imkânı verdiğinden isabetsiz olmuştur.

Kanije'ye Tiryaki Hasan Paşa'nın komutan tayin edilmesinin Kale'nin muhafaza ve emniyeti bakımından ne derece isabetli olduğunu bundan sonra cereyan eden olaylar göstermiştir.

Serdar İbrahim Paşa, Belgrad'a kışlağa çekilirken Budin ve özellikle İstoni Belgrad Kalelerinde yeterli kuvvet cephane ve silah bırakmamakla da bağışlanmaz bir hata yapmıştır. Nitekim, İstoni Belgrad çok kısa zaman sonra düşman eline geçmiştir.

Yanıkovası'nda toplanan Bağlaşık Ordusu, İstoni Belgrad'ı aldıktan sonra Budin ve Kanije kalelerini gözetlemek için az bir kuvvet ayırarak büyük kısmıyla Mohaç yönünde güneye inerek Türk ordusuyla sahrada muharebeye girip kesin sonuç alma yoluna gidebilirdi. Budin'de önemli bir kuvvet yoktu. Kanije'nin ise, Bağlaşık Ordusu gerisine yakından bir etkisi olamazdı.

Düşman ise, Türk ordusuyla sonradan muharebe imânı bulurken Budin ve Kanije kalelerinin geri ile irtibatını da kesebilirdi. Fakat, Tiryaki Hasan Paşa'nın hileli ve yalan haberleri, önceleri Kral Ferdinand'a Kanije Kalesi'nin çok zayıf ve topsuz olduğuna inandırmış, bu yüzden Bağlaşık Ordusu bu Kale'nin kolay alınacağını sanarak, sonucu belirsiz zor bir işe girişmiştir.

Serdar Yemişçi Hasan Paşa, Kanije'ye yardıma gelmesi gerekirken Harp Meclisi'nin kararına uyarak orduyu İstoni Belgrad'a götürmüş, düşmanın Kanije Kalesi'ne çarptığı gibi,

o da İstoni Belgrad Kalesi'ne çarpmış ve yenilgiye uğramış, böylelikle Kanije'de yardımdan yoksun kalmıştır.

Fakat, Tiryaki Hasan Paşa gibi her bakımdan yetenekli ileri görüşlü, metin, kendine ve maiyetine güveni olan bir komutan, Serdar'ın hatalarına ve birçok imkânsızlıklara rağmen Kanije'de büyük bir zafer kazanmış, Türk Milletinin yüzünü güldürmüştür.

Tiryaki Hasan Paşa, verdiği büyük hizmetler, elde ettiği büyük başarılar ve kazandığı parlak zaferler karşısında, hiçbir zaman böbürlenmemiş ve daima mütevazı kalmıştır. Kanije Zaferi'nden sonra Padişah III. Mehmet O'nun değerini yüceltmek için, türlü gönül okşamaları bulunan aşağıdaki yazılı Padişah fermanını kendisine göndermişti :

“Sen ki Kanije Beylerbeyi ihtiyar kulum ve ileri görüşlü Vezirim Hasan Paşa'sın. Bu geçen yolda baht açıklığına yol gösteren büyük Tanrı, Muhammed ümmetine yardımcı olup yaptığın bu yararlı iş yüksek katımıza bildirilip esirgemediğin çaban övülmüş ve adın unutulmayanlar defterine yazılmıştır. Çok mutlu olasın. Sana vezirlik verdim. Seninle; kuşatılmış olan kullarım ki Padişah olmam nedeniyle manevi oğullarımdır. Yüzleri ak ola. Beklenen den çok çalışıp can ve başlarını din uğruna ve

bizim yolumuzda esirgemediler. Tanrı yolunda insan gücünün yettiği kadar iyi çalışmışlar. Su ve ateş arasında kâh boğulmaktan, kâh yanmaktan çekinmeyip, kale burçlarındaki yerlerinden ayrılmamışlar. Ve kâh muharebe alanına çıkan düşmanın saldırısını kırarak üzerlerine yürüdüklerinde zırhlı askerlerini dar-madağın eylemişler. Tanrı onları kutlasın. Bundan böyle de senin emrine uyarak her ne yarar iş önerirsen yapılmasına dikkat ve özen göstereceksin. Sana itaat ve boyun eğmeleri beni sevindirecektir. Bu öğüt dolu mektubumu gazi kullarım önünde okuyup, büyüklere itaat Tanrı'ya ve Peygamberine itaat demektir. Hadisenin kutsal anlamını onlara bildirsin. Seninle kuşatmada olan kullarıma verdiğin ödüllerin tümü bizce de iyi karşılanmıştır. Hepinizi Ulu Tanrı'ya emanet ederim."

Vezirlik rütbesi verildiğini bildiren Hatt-ı Hümayun geldiği zaman Paşa, "Kaniye Müdafası gibi pek küçük bir hizmete karşı bize vezirlik vermişler, devletin vezirliği bizim gibi kocamış ihtiyarlara mı kaldı" diyerek tevazuunu yinelemiştir. [10]

[10] Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Osmanlı-Avusturya Harbi. 1593-1606, c. III, Ks. III, Ankara, Gnkur. Basımevi 1985, s. 508.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. AHMET REFİK; Meşhur Osmanlı Komutanları, İstanbul, İbrahim Hilmi Matbaası, 1318
2. ALİ SEYDİ; Meşhur Osmanlı Komutanları, İstanbul, Harp Akademileri Kitaplığı, No : 495
3. CAFER AĞA; Gazavat-ı Hasan Paşa, İstanbul, Millet Kitaplığı, No : 188 (El yazması)
4. CAFER AYÂNÎ; Cihatname-i Tarihi Hasan Gazi Paşa, İstanbul, Millet Kitaplığı, No : 190 (El yazması)
5. DANIŞMEND, İ. Hami; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, c. II, III
6. FÂİZİ; Kaniye Muhasarası (Hasenat-ı Hasan) İstanbul Matbaası, 1919 (Sadeleştiren Namık Kemal)
7. FINDIKLI MEHMET AĞA; Silahtar Tarihi, c. II, İstanbul, Orhaniye Matbaası, 1928, Harp Akademileri Kitaplığı, No: 201

8. HASAN AĞA; Tiryaki Hasan Paşa, İstanbul, Millet Kitaplığı, No : 189 (El yazması)
9. HASAN BEYZADE AHMET BEY; Kaniye Fatihnamesi, İstanbul, Millet Kitaplığı, No : 180 (El yazması)
10. İBRAHİM HİLMİ; Meşhur Adamlar, İstanbul, 1933-1936, Harp Akademileri Kitaplığı, No : 1524
11. İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ
12. NAİMÂ; Naimâ Tarihi, c. I, Harp Akademileri Kitaplığı, No : 3770
13. PEÇEVİ; Peçevi Tarihi
14. SAVAŞKURT AVNİ; Kaniye Müdafaası, Askeri Mecmua, sayı : 138
15. GENELKURMAY ASKERİ TARİH VE STRATEJİK ETÜT BAŞKANLIĞI; Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi, Osmanlı Devri, Osmanlı - Avusturya Harbi 1593-1606, c. III, Ks. III. Ankara, Gnkur. Basımevi, 1985.

1. The first part of the report is a general
description of the project and its objectives.
2. The second part is a detailed description of the
methodology used in the study.
3. The third part is a description of the results
of the study.

4. The fourth part is a discussion of the results
and their implications.

5. The fifth part is a conclusion and a list of
references.

6. The sixth part is a list of references.

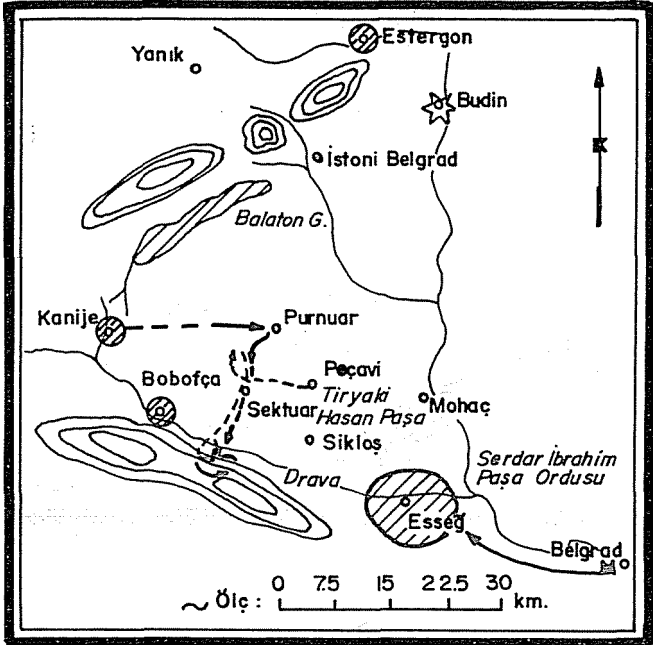
7. The seventh part is a list of references.

Serdar İbrahim Paşa Ordusunun Kaniye Muharasasından Önceki

Gnkur.
As.T. ve Str. E.Bsk.

Yığınağı

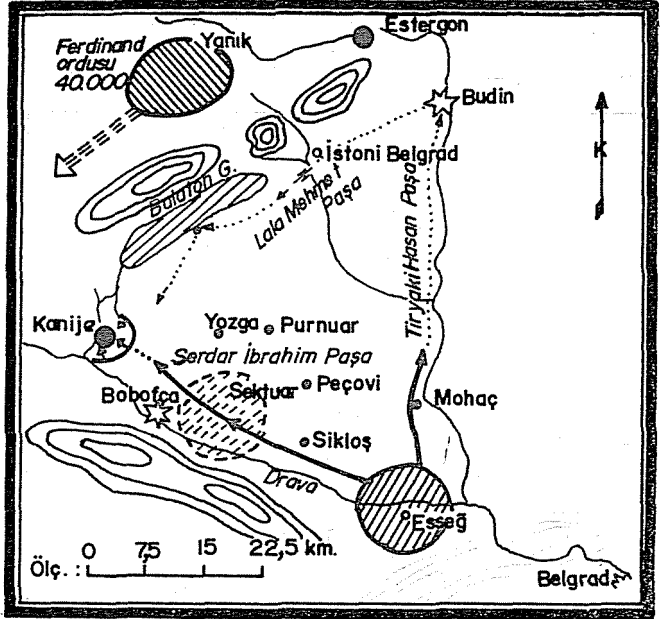
Kroki: 1

Bobofça Kuşatması

Gnkur.
As.T.ve Str.E.Bşk

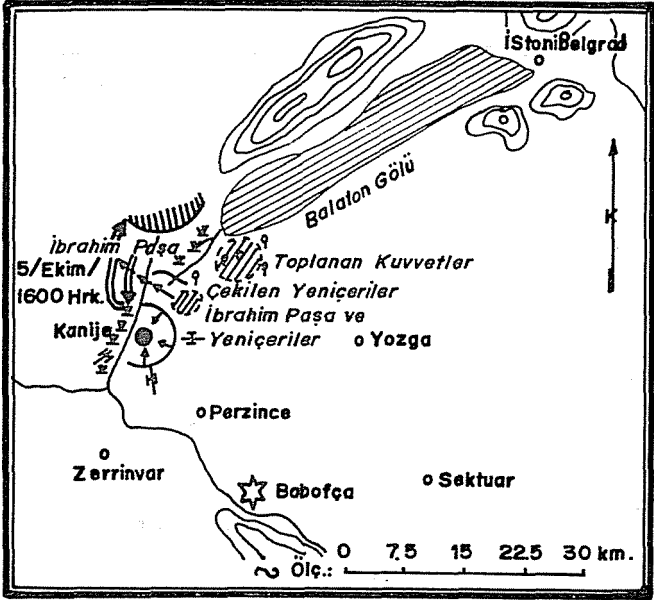
Kroki : 2

Lala Mehmet Paşa'nın Kanije'de Orduya Katılması

Gnkur.
As.T.ve Str.E. Bşk.

Kroki: 3

Ferdinad'ın Kanije'ye Hareketi

Gnkur.
As.T.ve Str.E.Bşk.

Kroki: 4

